

Ze zemětřesením a hurikánem zkoušeného Washingtonu
zdraví a příjemné čtení Bulletinu přeje
Lukáš Hoder, editor.

Obsah

O globální chudobě, lidských právech a hranicích etického jednání

Rozhovor s Peterem Singerem, profesorem bioetiky na Princeton University

1) Mezinárodní trestní spravedlnost |5

Je Rwanda schopná spravedlivě soudit osoby podezřelé z genocidy?

Zvláštní tribunál pro Libanon vydal zatykač na čtyři údajné členy Hizballáhu

Peacekeeping: zdieľaná zodpovednosť medzi štátmi a OSN?

Post-Genocide Justice and Reconciliation in Rwanda: Justice without Lawyers: Recenze

2) Evropský systém ochrany lidských práv |19

Co nového ve Štrasburku: O úřední buzeraci, Svědcích Jehovových a smečkách psů

Jak se studují lidská práva ve světě? Akademie evropského práva ve Florencii

Unie má co zlepšovat: Výroční zpráva Agentury EU pro základní práva

UN Graduate Study Programme: Vyrobené v OSN - studijný program o OSN, v OSN, organizovaný OSN a vyučovaný pracovníky OSN

Vojenská intervence v Iráku nebyla podle ESLP srovnatelná s intervencí v Kosovu: Velká Británie nese plnou zodpovědnost za své činy

3) Mezinárodní politika a lidská práva |19

Obhájcí lidských práv v Číně čelí útoku proti nezávislosti a svobodě advokátního stavu

4) Česká republika a lidská práva |20

Breukhoven proti České republice

Ťupa proti České republice

+ Monitoring lidskoprávních publikací: Přehled aktuálních článků o lidských právech

Exkluzivní rozhovor s Peterem Singerem

Při příležitosti přednášky na téma „Animal Liberation: Retrospect and Prospect“ na půdě Melbourne University poskytl Peter Singer našemu Centru exkluzivní rozhovor, který s ním vedl Petr Příbyla. První část rozhovoru se profesor Singer věnuje základům svých politicko-filosofických názorů, globální chudobě a lidským právům. V příštím čísle budeme publikovat druhou část rozhovoru o problematice eutanazie, potratech a právech zvířat.

„Věřím v existenci hodnot, které by všichni lidé z různých kultur, po pečlivé reflexi a uvážení, byli schopni odsouhlasit.“

Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity (IIPS) je nezávislým vědeckým pracovištěm, které se od svého založení v roce 1990 zaměřuje na studium problematiky politického, sociálního, ekonomického a právního vývoje společnosti. IIPS se aktivně podílí na veřejné diskusi pořádáním konferencí, výzkumem či vydáváním publikací.

O globální chudobě, lidských právech a hranicích etického jednání

Rozhovor s Peterem Singerem, profesorem bioetiky na Princeton University

Petr Příbyla

Kam až sahá morální povinnost každého z nás v řešení globální chudoby? Kdy se plod stává lidskou bytostí? Je individuální právo na život vždy absolutní? Jsme schopni dopracovat se objektivismu v etických otázkách? Z jakého důvodu je třeba přehodnotit náš pohled na celý koncept lidských práv?

Peter Singer, Ira W. DeCamp profesor bioetiky v centru pro lidské hodnoty na Princeton University a profesor na Melbourne University, kde řídí centrum pro aplikovanou filozofii a praktickou etiku, je od sedmdesátých let klíčovou osobností v debatách o etických otázkách, týkajících se našeho přístupu ke globální chudobě, eutanázii, potratům a genetice.

Knize *Animal Liberation* (1975) je prisuzován výrazný vliv na odstartování hnutí bojující za práva zvířat, tudíž nepřekvapí, že byl prestižním magazínem *The New Yorker* označen za „nejvlivnějšího žijícího filozofa“ a v roce 2005 zařazen časopisem *Time* mezi 100 nejvlivnějších osobností. Mezi další, dnes již téměř učebnicové texty, patří například: *The expanding circle: ethics and sociobiology* (1962), *Practical Ethics* (1979), *A Companion to Ethics* (1991), *Rethinking life & death: the collapse of our traditional ethics* (1994), *A Companion to Bioethics* (1998), *One World: The Ethics of Globalization* (2006), *The Way We Eat: Why Our Food Choices Matter* (2006).

Při příležitosti přednášky na téma „*Animal Liberation: Retrospect and Prospect*“ na půdě Melbourne University Peter Singer poskytl Centru pro lidská práva a demokratizaci exkluzivní rozhovor, který s ním vedl stážista Centra Petr Příbyla.

Centrum: V rámci politické filozofie jste považován za klíčového představitele utilitarianistické pozice, v jejímž rámci hájíte názor, že všichni do jednoho máme stejnou morální povinnost pomoci osobě stojící hned vedle nás stejně jako vůči někomu, kdo je od nás vzdálen tisíce kilometrů. Můžete přiblížit tuto utilitarianistickou pozici?

PS: Jde o kritiku tvrzení, že vzdálenost morálně vytváří odlišnosti. Myslím si, že v minulosti vzdálenost vytvářela rozdíl, protože ve skutečnosti nebylo možné pomoci někomu, kdo je od nás vzdálen několik tisíc kilometrů. Dnes už ale tato možnost je.

Nicméně určitá skupina autorů v rámci politické filozofie přesto vehementně hájí názor, že dostačující je pouze

Peter Singer. Foto: www.moraltheoryandpractice.blogspot.com.

dodržování naší negativní povinnosti neubližovat, tj. nezpůsobovat bolest, nezneužívat, atd. Avšak nad daný rámec naší negativní povinnosti je pozitivní povinnost ve smyslu pomoci druhým již druhotnou záležitostí.

PS: Z toho důvodu jsem v sedmdesátých letech začal s příkladem před námi topícího se dítěte v rybníku. Prakticky každý by souhlasil, že má morální povinnost pomoci, pokud by procházel okolo rybníku a viděl topící se malé dítě. Pokud by ho napadlo, že si může zničit nový pár bot, tak by přesto lidé usoudili, že by bylo špatné odejít pryč a říct si, že nemám žádnou povinnost pomoci tonoucímu se dítěti za cenu zničení nového páru bot. Pohled, který jste zmínil, jde mimo hlavní proud. Neříkám, že není obhajitelný, ale problém je, že začínáme s předpokladem, že nemáme morální povinnost pomoci ani tomu dítěti, které můžeme tak lehce zachránit. Je zde určitý libertariánský proud, který reprezentují lidé jako Robert Nozick, jenž tvrdí, že neexistuje žádná taková povinnost. Avšak já tvrdím, že zájem každého jedince je důležitý. Nemůžeme přikládat tisíckrát větší důležitost vlastním zájmům, než zájmům cizího člověka. To se však v podstatě děje, pokud někdo obhajuje tvrzení, že nemá povinnost pomoci.

Dle statistik OSN více než 1,2 miliardy lidí – jeden z pěti obyvatel Země – přežívá v přepočtu na méně než jednom dolaru denně, což je v hrubém kontrastu s majetkem 1 % nejbohatších lidí, který se rovná majetku celých 57 % lidí na planetě. Je morálně ospravedlnitelné mít takový majetek?

PS: Problém nevězí v tom, je-li tento majetek morálně ospravedlnitelný, ale v neochotě těch, kteří disponují ta-

kovým majetkem, cokoliv učinit za účelem pomoci chudým. To dle mého soudu není morálně ospravedlnitelné a to také kritizují. Je v pořádku, pokud lidé mají určité bohatství. Nejedná se o hru s nulovým součtem. Ale pokud nepomáhají chudým, tak zde přichází problém v ospravedlnění jejich bohatství.

Při pohledu na navrhované přístupy k řešení globální chudoby a globální spravedlnosti, jak se vyvinuly v posledních dekádách, si můžeme všimnout postupného přimknutí většiny argumentů k existenci univerzálních lidských práv. Kde tedy stojí vámi obhajovaný koncept praktické etiky ve vztahu k široce obhajované existenci univerzálních lidských práv?

PS: To, že zakládám koncept praktické etiky na existenci morálních povinností, mi umožňuje, že nemusím jít skrze argumenty o lidských právech.

“Věřím, že objektivismus v etických otázkách existuje“

Přesto ale i zde čelíme stejným otázkám ohledně objektivismu a partikularismu. V oblasti univerzalizmu lidských práv existuje živá debata o existenci tzv. asijských hodnot, připouštějící specifické odlišnosti mezi západními a východními tradičními hodnotami a z toho plynoucí relativismus v otázce lidských práv. Pokud tedy přistoupíme k diskuzi o globální spravedlnosti skrze koncept praktické etiky, jsme schopni dopracovat se k objektivismu v morálních otázkách? Jinými slovy, není etika čistě subjektivní či relativní záležitostí odvyklá od kultury a společnosti, ve které žijeme?

PS: Ano, já věřím, že objektivismus v etice existuje. Věřím v existenci hodnot, které by všichni lidé z různých kultur, po pečlivé reflexi a uvážení, byli schopni odsouhlasit. Samotná diskuze o asijských hodnotách není spravedlivá k asijské tradici. Existuje velké množství asijských filozofů, jmenovitě například Mencius, kteří hájí povinnost bohatých a mocných v pomoci chudým. Ve výsledku nevidím odlišnosti mezi západními a východními tradičními hodnotami v otázkách etiky.

Pokud přistoupíme k úrovni politického utilitarismu, který obviňuje mezinárodní organizace a celou mezinárodní strukturu z neefektivity, nelegitimity a odpovědnosti za současný stav globální chudoby, neměli bychom se soustředit na to, jak napravit a zefektivnit samotný mezinárodní systém? Často se totiž můžeme setkat s tvrzením, že charita je vhodná pouze k řešení krátkodobých problémů.

PS: Mne nezajímají krátkodobá řešení. Existuje nespočet druhů pomoci a organizací. Ty, které poskytují pouze krátkodobá řešení, nejsou tak dobré jako ty, jež poskytují dlouhodobá a udržitelná řešení. Otázkou zůstává, co je dlouhodobě udržitelné řešení? Každý by měl darovat část svého majetku, a to skrze nejefektivnější humanitární organizace. Existuje velké množství dárcovských a charitativních

Peter Singer a Petr Příbyla. Foto: archiv.

organizací, které využívají odlišné strategie a naší povinností, jakožto zodpovědných dárců, je najít ty nejefektivnější. Některé jsem zmínil ve své knize *The Life You Can Save*. Naštěstí existují organizace jako Goodwill, které je prověřují a snaží se zjistit, které z nich jsou nejefektivnější.

Brian Barry, politický filozof z Oxfordu, po dlouhá desetiletí kritizoval využívání a nárokování si nerostných surovin státy jako nespravedlivé, jelikož obyvatelé států jako Spojené arabské emiráty na ně nemají o nic větší nárok než obyvatelé států bez přístupu k těmto surovinám. V tomto ohledu mluvil o „zděděných výhodách“ a hájil názor, že by měla existovat mezinárodní daň z příjmu pro státy nad určitou hladinou HDP na hlavu a získané peníze by pak byly k dispozici pro státy na dně pomyslného žebříčku.

PS: To by bylo správné, pokud by jednotlivé země přistoupily na koncept welfare state na globální úrovni. Peníze by bylo třeba použít efektivně v pomoci druhým. Nikoliv však, že by se dávaly peníze každé vládě bez ohledu na to, jak efektivně k pomoci svým lidem přistupuje. Nejdříve bychom se měli zaměřit na vybrání peněz na pomoc, která by představovala dlouhodobé řešení. To je nyní potřeba. Pokud státy přistoupí na zdanování vlastních příjmů, v pořádku, ale dokud to nedělají, tak si myslím, že je na nás individuálně se tohoto chopit.

A když se podíváme na probíhající ekonomickou krizi, můžeme aspoň trochu očekávat, že přispěje k přehodnocení našich povinností vůči chudým?

PS: Když globální ekonomická krize započala, tak bylo pouze několik jedinců, kteří hájili, že je třeba přehodnotit priority. K tomu však ve větší míře nedochází. Ekonomická krize bohužel přispěla k tomu, že některé státy dávají na pomoc méně, než by jinak dávaly. Což je škoda. Lidé zčista jasna pocítili, že nejsou tak bohatí, jak si mysleli. Nevidím však větší dopad krize na ochotu lidí pomáhat. Postupně přispívají na charitu více a více a já věřím, že tento trend bude pokračovat.

Pokračování rozhovoru, v němž diskutujeme například problematiku eutanázie, potratů či práv zvířat, přinese-me v příštím čísle Bulletinu.

1) Mezinárodní trestní spravedlnost

Je Rwanda schopná spravedlivě soudit osoby podezřelé z genocidy?

Lubomír Majerčík

Na tuto otázku doposud odpovídal jak Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu (ICTR), tak evropské národní soudy nebo nevládní organizace záporně. Kdykoli byla v evropských zemích v minulosti zadržena osoba podezřelá ze spáchání mezinárodních zločinů ve Rwandě a rwandská vláda následně požádala o její vydání k souzení, takováto extradiční žádost byla obvykle zamítna (posledně např. ve Finsku, Velké Británii nebo Německu). Důvodem byly obavy, že rwandský soudní systém neposkytuje dostatečnou ochranu procesních práv obviněným. Rozhodnutí se opírala jak o judikaturu ICTR, který sám předávání k souzení ve Rwandě odmítal, tak o judikaturu Evropského soudu pro lidská práva (ESLP).

Od tohoto trendu se pokusilo nedávno vůbec poprvé odchýlit Švédsko, jehož soudy rozhodly o vydání Sylvere Ahorugeze do Rwandy ke stíhání. Ahorugeze podal následně stížnost k Evropskému soudu pro lidská práva, který v červenci 2009 vynesl předběžné opatření nařizující pozastavení extradice do konečného rozhodnutí. Švédské soudy ho respektovaly. Nicméně protože ESLP doposud konečné rozhodnutí nevydal, koncem letošního července byl Ahorugeze, podezřelý mj. z genocidy, propuštěn z vydávací vazby.

V té samé době však sám ICTR po letech změnil náhled na schopnost rwandského systému popasovat se s podobnými případy. Soudci ICTR vydali rozhodnutí, že případ Jeana Uwinkindi může být předán rwandským soudům, neboť ty se zavázaly a i v praxi předvedly, že umí procesní práva nyní zaručit lépe. Zajímavostí je, že v příslušné komoře zasedal a tento přelomový případ posuzoval i český soudce Robert Fremr.

Co toto rozhodnutí pro příště znamená? Že se evropské soudy nebudou muset bát vydávat zadržené osoby do Rwandy a že tomu možná přestane klást překážky i ESLP. Ten bude ostatně od září posílen o norského soudce Erika Møse, který dlouhá léta předsedal ICTR a který by snad v podobných případech mohl dohlédnout na přednostní posouzení obdobně závažného případu, u něhož už bylo vydáno předběžné opatření. Je to také dobrá zpráva pro ICTR, jemuž se trochu uvolní ruce, protože nemožnost předávat případy rwandským soudům mu bránila uzavírat svou činnost. Především je to ale příznivá zpráva pro Rwandu, jejíž soudní

systém byl konečně shledán jako odpovídající mezinárodním standardům a který by se měl se svou minulostí umět vypořádat 17 let po tragických událostech na prvním místě sám, bez vnější pomoci.

Zdroje

Case of Jean Uwinkindi Referred for Trial to the Republic of Rwanda, <http://www.unict.org/tabid/155/Default.aspx?id=1216>, 28 června 2011.

Zvláštní tribunál pro Libanon vydal zatykač na čtyři údajné členy Hizballáhu

Lenka Popovičová

V letních měsících došlo k dalšímu posunu v případě zavražděného libanonského premiéra Rafika Haririho. Vyšetřovací soudce Zvláštního tribunálu pro Libanon („Tribunál“) potvrdil obžalobu vznesenou prokurátorem začátkem tohoto roku a zároveň vydal zatykač na čtyři osoby údajně napojené na hnutí Hizballáh. Libanonským úřadům se tyto osoby zatím nepodařilo zatknout a vzhledem k jejich úzkým vazbám na Hizballáh se na možnost dopadení mnozí dívají skepticky. Hizballáh Tribunál založený rezolucí Rady bezpečnosti OSN už od počátku neuznává a vyzývá k jeho bojkotu. V půlce srpna vyzval v souladu se Statutem předseda Tribunálu Cassese obžalované, aby se k Tribunálu dobrovolně dostavili. Nedostaví-li se nebo nebudou-li zatčeni do uplynutí třicetidenní lhůty od uveřejnění této výzvy, může senát Tribunálu rozhodnout o zahájení řízení in absentiam.

Poznámky

- O případu vyšetřovaném Zvláštním tribunálem pro Libanon jsme informovali v bulletinu z listopadu 2010 (11. číslo, II. ročník, str. 6) a z ledna 2011 (2. číslo, III. ročník, str. 4).

Zdroje

- Special Tribunal for Lebanon. Online (<http://www.stl-tsl.org/action/home>).

Foto: www.l'express.fr

Peacekeeping: zdieľaná zodpovednosť medzi štátmi a OSN?

Katarína Šipulová

Haagský odvolací súd sa len nedávno postaral o novú právnu senzáciu a otvoril ďalšiu cestu, akou sa môžu obeť zločinov spáchaných počas mierových misií domáhať odškodnenia. V prekvapivom rozhodnutí z 5. júla 2011 totiž uznal zodpovednosť Holandska za smrť troch osôb počas genocídy v Srebrenici.

Hlavný žalobca Hasan Nuhanović, ktorý v roku 1995 pôsobil ako prekladateľ pre holandské peacekeepingové jednotky umiestnené v Srebrenici, usiloval pred súdmi o odškodnenie od štátu za smrť svojho otca a brata už deväť rokov. V júli 1995, po obsadení Srebrenice bosenskými Srbmi, sa zle vyzbrojené holandské jednotky podriadili príkazom generála Ratka Mladića a prinútili moslimských utečencov, vrátane Nuhanovićovej rodiny, ktorá nedisponovala pasmi OSN, opustiť vojenskú základňu. Počas genocídy v Srebrenici bolo zavraždených približne 8 tisíc mužov a chlapcov – z toho viac ako dvesto pôvodne vysťahovaných z holandskej základne.

Neočakávaný výrok haagskeho súdu je ďalším z radu rozhodnutí, ktoré v poslednej dobe naštepujú argument, že jednotky účastniace sa peacekeepingových operácií podliehajú výlučnému veleniu a kontrole zo strany OSN. V duchu tejto logiky tak jednotliví peacekeeperi mohli nieť zodpovednosť podľa medzinárodného trestného práva, postih však nesmeroval voči samotným štátom, ktoré sa úspešne ukrývali za dosiaľ nepriestrelný štít OSN.

Aj obhajoba holandského štátu bola postavená na tvrdení, že jeho jednotky boli počas celej bosenskej vojny podriadené Spojeným národom. Súd sa však uzniesol na tom, že po páde Srebrenice holandskí politickí a vojenský lídri disponovali efektívnou kontrolou nad svojimi jednotkami, a to aj napriek tomu, že tie oficiálne stále podliehali veleniu OSN. Podľa súdu po 11. júli 1995, teda po páde Srebrenice, už neexistovala možnosť, že jednotky Dutchbat alebo UNPROFOR budú pokračovať v misii na jej ochranu. Inštrukcie ako sa správať počas tohto obdobia pochádzali z veľkej časti od holandskej armády a ministerstva obrany. Súd pritom prišiel aj so zaujímavou konštrukciou, podľa ktorej by efektívna kontrola nemala náležať len subjektu, ktorý zodpovedá za velenie po formálnej stránke, ale aj tomu, kto má kontrolu a možnosť zakročiť v rukách v danom okamihu. Na základe týchto argumentov dospel súd k odvážnemu záveru, že počas neúspešnej peacekeepingovej akcie zdieľala OSN zodpovednosť spoločne s Holandskom.

Z hľadiska medzinárodného humanitárneho práva sa jedná v mnohých smeroch o vydarené rozhodnutie.

Po ideovej stránke určite prispieva k hľadaniu spravodlivosti pre obeť Srebrenice. Argumentácia haagského súdu pritom nie je tak kontroverzná, ako naznačovali novinové titulky: súdu sa viac-menej podarilo vyklúčkovať z citlivej témy bez toho, aby nutne otázku zodpovednosti štátu generalizoval, alebo vytvoril široko uplatniteľný precedens. V prvom rade, zodpovednosť Holandska nie je vyvodená za zlyhanie misie ako takej, ale výlučne za akt vydania moslimských rodín do rúk ozbrojencov. K nútenému odchodu rodín došlo v čase, kedy sa už bosenský Srbi dopúšťali násillia a zločinov na moslimskom obyvateľstve, nedalo sa teda predpokladať, že im po opustení základne nebude nič hroziť. K samotnej zdieľanej zodpovednosti, ktorá predstavuje v praxi pomerne neprehľadný a ťažko aplikovateľný koncept, sa súd vyjadruje len veľmi opatrne a rezervovane. Je tak pomerne nepravdepodobné, že podobná situácia, ktorá umožní rozdelenie zodpovednosti medzi štát a OSN, sa bude opakovať vo veľkom počte ďalších prípadov. Vývážaná argumentácia necháva široký priestor na to, aby sa od tohto rozhodnutia mohli súdy v budúcnosti odkloniť, dikcia textu sama neaspiruje na založenie precedensu.

Napriek tomu, pokiaľ bude rozhodnutie (v prípade dovolania) potvrdené pred Najvyšším súdom, môže mať veľmi negatívny vplyv na ďalšie zapájanie štátov – nehovoriac o samotnom Holandsku – do peacekeepingových operácií. Rôzne ľudskoprávne organizácie podobné obavy vyvracajú a naopak vítajú rozhodnutie ako impulz pre nárast zodpovednosti a dôslednosti, s akou štáty pristupujú k prevádzaniu peacekeepingových misií. Každá minca má však dve strany – hoci dôraz na zodpovednosť štátov môže mať pozitívny dopad na ich správanie, rovnako môže negatívne ovplyvniť formovanie vnútroštátnej verejnej mienky. Mediálna a politická scéna má tendenciu závery rozhodnutia generalizovať, čo môže byť v konečnom dôsledku esom v rukách odporcov peacekeepingu. Varovanie pred nasadením vlastných občanov do cudzích konfliktov, na ktorých zlyhanie môže štát nakoniec doplatiť, sa môže stať veľmi silným politickým argumentom.

Zdroje

- BR0132, Gerechtshof „s-Gravenhage“, 200.020.173/01. Rozhodnutie holandského odvolacieho súdu z dňa 5. júla 2011 (http://zoeken.rechtspraak.nl/detailpage.aspx?ljn=BR0132&u_ljn=BR0132).

- Nollkaemper, André: Dual attribution: liability of the Netherlands for removal of individuals from the compound of Dutchbat. Shares, 8. júla 2011 (<http://www.sharesproject.nl/dual-attribution-liability-of-the-netherlands-for-removal-of-individuals-from-the-compound-of-dutchbat/>).

- Voeten, Eric: Peacekeeping and State Responsibility. Monkey cage, 6. júla 2011 (<http://themonkeycage.org/blog/2011/07/06/peacekeeping-and-state-responsibility/>).

Recenze

Post-Genocide Justice and Reconciliation in Rwanda: Justice without Lawyers

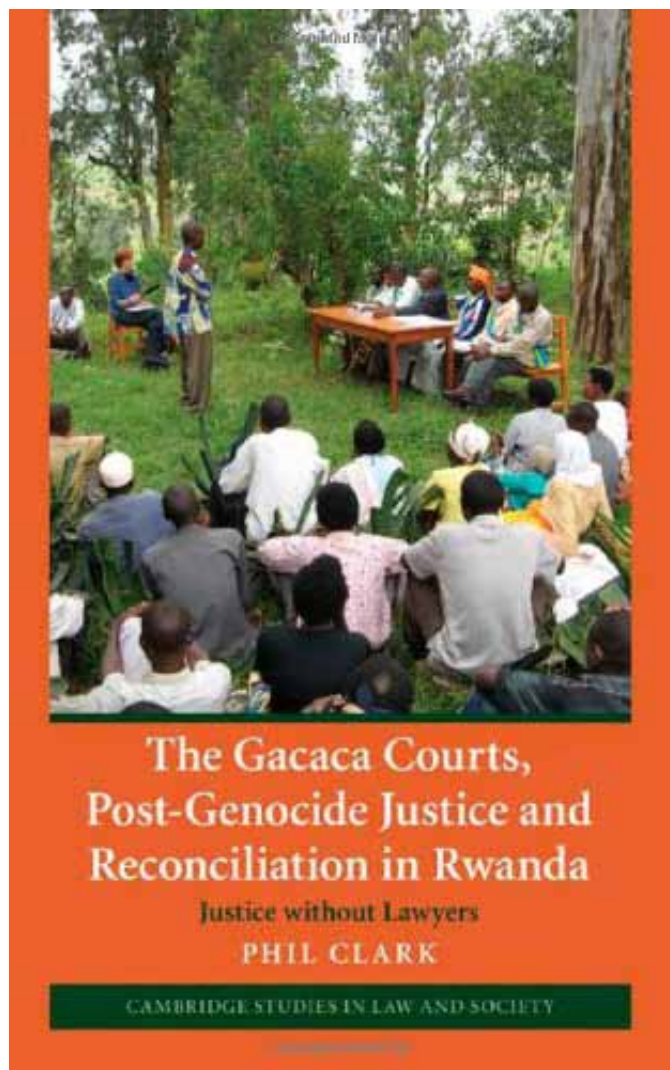
Linda Janků

Clark, P.: *The Gacaca Courts, Post-Genocide Justice and Reconciliation in Rwanda. Justice without Lawyers*. New York: Cambridge University Press, 2010. ISBN 978-0-521-19348-1. 400 stran, £ 65.

V září loňského roku vydaná kniha Phila Clarka, který je jedním z předních odborníků na výzkum post-konfliktního vývoje a tzv. transitional justice¹ v oblasti střední a východní Afriky², se zaměřuje na působení tzv. gacaca soudů ve Rwandě. Toto téma si v posledních letech získává vzrůstající pozornost mezi akademiky, pozorovateli i dalšími zájemci o dění v této zemi, která byla stížena jedním z nejkrvavějších konfliktů v moderní historii. Publikace přináší výsledky autorova několikaletého terénního výzkumu týkajícího se fungování a výsledků gacaca soudů a především vnímání celého procesu ze strany rwandské společnosti. Představuje tak nejen velmi cenný příspěvek do výzkumu spravedlnosti realizované v post-konfliktních společnostech, ale rovněž doposud nejkomplexnější analýzu povahy a působení gacaca soudů, kterou můžeme mezi odbornými publikacemi na dané téma nalézt.

Gacaca soudy představují specifický, decentralizovaný model realizace spravedlnosti v post-konfliktním prostředí, při němž byla poprvé v historii zodpovědnost za stíhání pachatelů zločinů podle mezinárodního práva svěřena doslova celé dospělé populaci dané země³. Soudy vznikly modifikací tradičního rwandského mechanismu pro urovnávání sporů na úrovni místních komunit. Záměrem přitom bylo zajistit stíhání pachatelů genocidy a zároveň přispět k usmíření polarizované rwandské společnosti a k odhalení pravdivého průběhu událostí, k nimž během genocidy došlo. Gacaca soudy tak jsou ztělesněním silící tendence, která při přijímání opatření v rámci transitional justice směřuje k vytváření hybridních institucí, které kombinují prvky právních a mimoprávních opatření, reflektují místní tradice a zvykové právo a působí na lokální úrovni, tedy co nejbližší populaci vyrovnávající se s proběhlým konfliktem.

Clark vychází z nutnosti reflektovat tuto specifickou, hybridní povahu gacaca soudů a přistupuje k nim jako k dynamickému společensko-právnímu systému, který je ovlivňován sociálními, kulturními a politickými vlivy prostředí, v němž působí. Ke svému výzkumu proto využívá metodologii, jež umožňuje zohlednit různoro-

dost cílů gacaca soudů a zároveň je analyzovat v kontextu širšího společenského rámce jejich působení.

Autor v průběhu let 2001 až 2010, tedy po celou dobu působení gacaca soudů, prováděl rozsáhlý kvalitativní výzkum, při němž se účastnil desítek jednání gacaca soudů v celkem pěti provinciích země a provedl bezmála 500 rozhovorů s jednotlivými relevantními skupinami rwandské společnosti (oběťmi a pachateli genocidy, gacaca soudci, pozorovateli, pracovníky neziskových organizací, akademiky i představiteli veřejné správy, včetně tvůrců právní úpravy gacaca soudů a nejvyšších politických představitelů země). Tato široká paleta osob umožňuje získat mimořádně pestrý a vyvážený obraz vnímání gacaca soudů ze strany všech skupin rwandské společnosti. Záměrem autora přitom bylo vymezit cíle, jejichž splnění bylo od gacaca soudů ve Rwandě očekáváno, posoudit dosažení těchto cílů v praxi a následně nabídnout vlastní kvalifikaci a zhodnocení celého procesu.

Clark dospívá k identifikaci celkem devíti cílů, které měly gacaca soudy splnit. Tyto cíle dále dělí na pragmatické a hlubší, přičemž mezi pragmatické řadí nutnost vypořádat se s bezprecedentním počtem případů, které bylo nutno v souvislosti se stíháním pachatelů genocidy projednat (jejich počet přesáhl 800 tisíc), přispět ke zlepšení katastrofálních podmínek v přeplněných vazebních věznicích a napomoci k ekonomickému rozvoji země. Jako hlubší cíle pak identifikuje odhalení pravdy, dosažení míru, spravedlnosti, uzdravení traumatem stížené společnosti, odpuštění a usmíření.

Jádrem studie je podrobný rozbor zmíněných jednotlivých cílů. Ten spočívá ve vymezení jejich interpretace v oficiálním vládním diskurzu i v chápání běžných obyvatel země, a dále v uvedení přehledu dosavadního hodnocení jejich naplnění ze strany rwandských i zahraničních odborníků a pozorovatelů. Následně autor předkládá kritické zhodnocení této interpretace i dosavadních odborných přístupů na základě vlastní analýzy a poznatků z fungování gacaca soudů v praxi. Dospívá přitom k závěru, že působení gacaca soudů lze označit za velmi úspěšné a s výjimkou podpory ekonomického rozvoje země se jim v zásadě podařilo naplňovat všechny očekávané cíle. Ty cíle, které autor kvalifikuje jako hlubší, nicméně vyžadují pro své skutečné naplnění mnohem delší časové období a gacaca soudy tak představují pouze první krok v cestě za jejich dosažením. Díky velkému vlivu specifických podmínek na fungování gacaca soudů v jednotlivých komunitách však zároveň existují značné rozdíly ve výsledcích jejich působení napříč zemí a v některých případech je tak celkový výstup činnosti soudů spíše negativní (např. vlivem opětovné traumatizace obětí či pocitu z jednostranné spravedlnosti následkem vyloučení projednání zločinů spáchaných během ofenzivy ozbrojených sil RPF⁴).

Clark rovněž rozebírá podstatu fungování gacaca soudů založenou na aktivní participaci všech obyvatel země. Ta je umožněna díky vysoce decentralizované povaze gacaca systému⁵, kdy se lidé účastní jednání soudu v rámci své komunity, přinášejí svědectví o případech genocidy, které se odehrály v jejich bezprostředním okolí, a podílejí se na interakci pachatelů a jejich obětí, jež je často doprovázena doznáním pachatelů a omluvou za zločiny, které spáchali. Obyvatelé všech částí země tím dávají rozhodující podobu dynamice a praktickému průběhu soudů, který se tak často může lišit od představy získané pouze studiem formální právní úpravy gacaca soudů. Právě nedostatek reflexe reálného fungování a sociálního kontextu činnosti gacaca soudů přitom autor silně vytýká dominantnímu diskurzu, který je o gacaca soudech utvářen pracemi akademiků a lidskoprávních organizací, a proti kterému se Clark v průběhu celé knihy silně vymezuje.

Kniha je zpracována velmi přehledným a čtivým způsobem, k čemuž vedle logické struktury textu a jeho členění přispívá rovněž obohacení autorovy analýzy a argumentace řadou praktických příkladů z pozorování jednání gacaca soudů a vybranými citacemi z realizovaných rozhovorů. Představuje tak bohatý zdroj informací o právních i společenských aspektech působení gacaca soudů a zároveň nabízí i hloubkovou analýzu procesu vyrovnání se s traumatem genocidy a realizace spravedlnosti v post-konfliktní společnosti, jejíž závěry jsou do značné míry obecně platné, a přesahují tak rámec konkrétního rozebíraného případu. Práci lze proto vřele doporučit jak zájemcům o specifickou problematiku stíhání pachatelů rwandské genocidy na vnitrostátní úrovni, tak i široké skupině odborníků věnujících se post-konfliktní rekonstrukci a spravedlnosti realizované v těchto podmínkách. Je přitom třeba souhlasit se závěrem autora, podle něhož je nutno opatření přijímaná v rámci transitional justice hodnotit především z hlediska toho, jak jsou vnímána a hodnocena ze strany dané společnosti, v níž jsou realizována, a tomu rovněž uzpůsobit metodologii a zaměření jejich výzkumu. Nezbyvá než doufat, že podobný přístup bude do budoucna mezi pracemi věnovanými hodnocení a výzkumu této oblasti nikoli vítanou výjimkou, ale standardem.

Foto: www.iips.cz

Poznámky

- 1) Transitional justice je označení mechanismů vyrovnání se s minulostí realizovaných v podmínkách přechodu či změny ve vývoji společnosti v souvislosti s ukončením ozbrojeného konfliktu či změnou nedemokratického režimu, kdy předchází období bylo poznamenáno závažným a rozsáhlým porušováním mezinárodního práva lidských práv či humanitárního práva.
- 2) Autor působí na Fakultě orientálních a afrických studií Londýnské univerzity a je zároveň předsedou výzkumné sítě Oxford Transitional Justice Research působící v rámci Centra pro sociálně-právní studia na univerzitě v Oxfordu.
- 3) Gacaca znamená ve rwandském jazyce „tráva“, což má původ ve skutečnosti, že jednání soudu tradičně probíhá venku na volném prostranství a jeho účastníci sedí na trávě.
- 4) Rwandan Patriotic Front (RPF) je hnutí tutsijských uprchlíků vytvořené v exilu, jehož ozbrojené složky provedly na území Rwandy v červenci 1994 vojenskou ofenzívu a fakticky tak po třech měsících ukončily genocidu, během níž zahynulo přes 800 tisíc osob.
- 5) V zemi bylo celkem zřízeno celkem 12 103 gacaca soudů, z toho 9 013 na úrovni nejnižších správních jednotek, tedy vesnic a místních komunit. Viz Rwanda: The number of gacaca courts in operation. UNHCR, 21.5.2008. (<http://www.unhcr.org/refworld/topic,4565c22529,4565c25f347,4885a91cc,0.html>).

2) Evropský systém ochrany lidských práv

Co nového ve Štrasburku

O úřední buzeraci, Svědcích Jehovových a smečkách psů
Hubert Smekal

V Bulletinu každý měsíc představujeme vybrané aktuální rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva, nicméně ve Štrasburku se odehrává mnohem víc, než kolik jsme doposud pokrývali. Každý čtenář jistě nemá čas pravidelně sledovat stránky Soudu, případně blogy jako Strasbourg Observers, ECHR Blog či EJIL: Talk!, proto jsme se rozhodli zařadit novou rubriku, jež si klade za cíl sledovat novou judikaturu ESLP systematictější způsobem. Vedle delšího rozboru zajímavého rozsudku nově najdete i kratší shrnutí všech nových rozhodnutí, která v databázi HUDOC získala označení Důležitost 1. První vydání co do rozsahu značně nabobtnalo, protože pokrývá dlouhé období od 1. června až do půlky srpna. Standardně budou zpracovány vždy rozsudky pouze za předchozí měsíc.

Vyhošťovat nejde jen tak

V uplynulých měsících se celá řada případů týkala situace, kdy se stát snažil dostat cizince ze svého území, což však ESLP shledal jako jednání odporující Úmluvě. Začneme kauzou **M. a další proti Bulharsku** (stížnost 41416/08), v níž Soud přímo vyzývá, aby bulharská vláda iniciovala změny práva, které se týká deportací cizinců. Afghánský občan s arménskou manželkou a dvěma malými dětmi žil již od roku 1998 v Bulharsku, konvertoval ke křesťanství a v březnu 2004 obdržel uprchlický status, jelikož kvůli změně náboženství by jej doma mohla čekat perzekuce. Jenže v prosinci 2005 nařídil ředitel Národní bezpečnostní služby jeho vyhoštění a zákaz vstupu po dobu desíti let z důvodu vážného ohrožení pro národní bezpečnost. Pan M. kvůli neplatným cestovním dokumentům vyhoštěn nebyl, ale bulharská policie jej „alespoň“ zadržela. Bulharské soudy panu M. příliš nepomohly, proto se v srpnu 2008 obrátil na Štrasburk, jenž předběžným opatřením rozhodl, že by zatím k deportaci dojít nemělo. Ve vlastním řízení ESLP naznal, že zadržovat jednotlivce po více než dva roky a osm měsíců a nepočínat si během vyhošťovacího řízení s náležitou péčí a rychlostí představuje porušení práva na svobodu a osobní bezpečnost (čl. 5 odst. 1 Úmluvy). Bulharská právní úprava navíc nezajistila panu M. možnost adekvátního soudního přezkumu jeho zadržení a přičila se tak čl. 5 odst. 4 Úmluvy. Místní úřady a soudy dále dostatečně nezohlednily skutečnost, že stěžovatelé (pan M. a jeho rodina) žili v Bulharsku skutečným rodinným životem, čímž porušily právo na soukromý a rodinný život (čl. 8). K tomu ještě nemělo odvolání proti deportač-

ním příkazům suspenzivní účinek a bylo prakticky nepřezkoumatelné, a tedy v rozporu s čl. 13 Úmluvy.

Vzhledem k tomu, že Bulharsko se podobným způsobem provinilo již ve vícero případech a další se navíc právě projednávají, rozhodl se Soud pomoci bulharské vládě v řešení systémového selhání a stanovil kritéria, jež by měla tamní nová právní úprava bezpodmínečně naplňovat. Samotnému panu M. a jeho rodině pak náleží 12 tisíc eur za nepeněžitou újmu a 3 tisíce za náklady řízení.

V dalším případě, týkajícím se vyhoštění do země, kde by mohl stěžovatele stihnout neblahý osud, uspěli Somálci **Sufi a Elmi proti Spojenému království** (stížnosti 8319/07 a 11449/07). Británie by se jejich deportací zpět do Mogadiša dopustila porušení zákazu nelidského nebo ponižujícího jednání (čl. 3). Oba somálští občané obdrželi v reakci na řadu jimi spáchaných závažných trestných činů vyhošťovací příkazy, avšak senát ESLP prostřednictvím předběžných opatření jejich přesun zpět do domoviny jednomyslně zadržel. Vzhledem k tomu, že ve Štrasburku běží 214 stížností proti vyhoštění do Somálska, budou se podle vzoru Sufi – Elmi posuzovat i další.

Jak případ proti Bulharsku, tak proti Velké Británii ukázal, že ESLP nedá zelenou vyhoštění do země, kde hrozí stěžovatelům skutečné nebezpečí, a to bez ohledu na jejich chování v zemi, která je chce vyhostit.

Nuceného přesunu z jedné země do druhé se týkají i další dva případy, tentokrát však stěžovatelům nešlo přímo o holý život, ale o jejich život rodinný a soukromý.

Ve věci **Nunez proti Norsku** (stížnost 55597/09) by vyhoštěním občanky Dominikánské republiky došlo k odloučení od jejích malých dětí žijících v Norsku, což odporuje článku 8 Úmluvy. Paní Nunezová dorazila do Norska v roce 1996, ale za krádež v obchodě byla záhy vyhoštěna s dvouletým zákazem vstupu. O čtyři měsíce později se však do Norska vrátila s falešným pasem, ještě ten samý rok se provdala za Nora a zažádala o povolení k pobytu s tím, že v Norsku nikdy nebyla a nemá žádný kriminální záznam. Postupem času povolení dostala, rozešla se s norským manželem a začala žít s Dominikánцем, s nímž měla dvě děti. Policie ale odhalila, že paní Nunezová dostala povolení k pobytu pomocí podvodu, a proto se rozhodlo o odebrání povolení, vyhoštění a zákazu vstupu na dva roky. Dobře to nevypadalo ani s jejím partnerským životem, po dalším rozchodu se starala o děti sama. Norské soudy na její argumentaci neslyšely, proto se obrátila na Štrasburk s tím,

že nucené odloučení od jejích malých dětí porušuje právo na rodinný život. Snad ještě dodejme, že před odchodem do Norska žila paní Nunezová celý život v Dominikánské republice, kde měla rovněž dvě děti. ESLP označil okolnosti případu za výjimečné a rozhodl, že vyhoštění a dvouletý zákaz vstupu matky by měl nepřiměřeně negativní dopad na její děti. Takové vysvětlení nepřesvědčilo dva soudce ze sedmičlenného senátu, kteří vydali společný dissent, jeden soudce navíc připojil odlišné souhlasné stanovisko.

V případě **Šneersone a Kampanella proti Itálii** (stížnost 14737/09) se lotyšští občané, matka a syn, úspěšně dožadovali ve Štrasburku, že příkaz italských soudů, aby se malý syn vrátil z Lotyšska k otci do Itálie, odporuje článku 8 Úmluvy, tedy právu na rodinný a soukromý život. Matka se po rozvodu vrátila z Itálie se synem Markem do Lotyšska, a to i kvůli hmotné nouzi, protože otec neplatil na dítě tak, jak měl. Nicméně italský soud svěřil péči o syna otci, čemuž však kontroval soud lotyšský, jenž takový scénář shledal za odporující nejlepšímu zájmu dítěte. Příklad je zajímavý též z pohledu role práva EU, jelikož italské soudy konaly na základě nařízení Evropské rady ohledně jurisdikce ve věcech rodičovské zodpovědnosti. Proběhl dokonce i spor před Evropskou komisí Lotyšsko v. Itálie, jenž vyzněl ve prospěch jihoevropského státu. ESLP nicméně seznal, že rozhodnutí italských soudů nařizující Markův návrat do Itálie je v rozporu s Úmluvou. Štrasburku vadila především chybějící odůvodnění italských soudů, včetně nedostatečného posouzení zájmů dítěte, a skutečnost, že otec nejevil o syna patřičný zájem. Ze sedmičlenného senátu s těmito závěry nesouhlasil jeden soudce.

Diskriminace v důchodech a ve vzdělání

Ve věci **Stummer proti Rakousku** (stížnost 37452/02) si důchodce, který strávil drahnou část života ve vězení, stěžoval, že se pro stanovení výše důchodu nezohledňují léta odpracovaná v kriminále. Protože nedostává takovou penzi, na kterou by měl nárok, kdyby pracoval „normálně“ (a nikoliv ve vězeňské kuchyni a pekárně), došlo podle něj k porušení zákazu diskriminace (čl. 14) ve spojení s právem na ochranu vlastnictví (čl. 1 Protokolu č. 1) a zákazem nucené práce (čl. 4). Rakouské soudy nejprve panu Stummerovi upřely předčasné odchod do penze, protože podle nich se práce ve vězení do požadované lhůty nezapočítává, a posléze i část důchodu, takže pan Stummer musel měsíčně vyžít se státním příspěvkem 720 eur (minimální rakouská penze dosahovala výše 780 eur). Ve Štrasburku se případ táhl téměř 9 let a při soudních rokováních musel vzbuzovat nebyvalé emoce, protože ze sedmičlenného velkého senátu plných sedm soudců disentovalo a jeden navíc připojil odlišné souhlasné stanovisko. Většina velkého sená-

tu ale přistoupila na argumentaci rakouské vlády, že odlišné zacházení je ospravedlněno skutečností, že pracující vězni nikterak nepřispívají do důchodového systému. Ve věcech hospodářské a sociální politiky navíc mají státy široký prostor k uvážení a neexistuje žádný evropský konsenzus, jak otázku sociálního zabezpečení pro vězně řešit. Postupně však dochází ve vyspělé Evropě k rozšiřování práv vězňů, tudíž lze prorokovat, že někdy v budoucnu se pozice Soudu k této otázce změní.

Žádné neshody uvnitř senátu naopak neexistovaly v případě **Anatolij Ponomaryov a Vitalij Ponomaryov proti Bulharsku** (stížnost 5335/05), v němž dva Rusové žijící v Bulharsku museli platit na rozdíl od místních středoškoláků poplatky za studium. Ruští chlapci se v útlém věku přestěhovali do Bulharska, kde se jejich matka provdala za Bulhara. Oba zde navštěvovali základní a střední školu a mluvili plynule bulharsky. V posledním, respektive předposledním roce středoškolské docházky však po nich škola vyžadovala poplatek 800 a 2600 eur, proti kterému se rodina bránila soudní cestou. Školu sice nakonec absolvovali, ale ta dva roky otálela s vydáním diplomu. Ve Štrasburku našli zastání, když Soud konstatoval, že došlo k diskriminaci v právu na vzdělání (čl. 2 Protokolu 1), jelikož na rozdíl od Bulharů a cizinců s trvalým pobytem měli mladí Rusové za středoškolské vzdělání platit. Bratři Ponomaryové nechťeli bulharský systém nijak zneužívat, podnikli kroky k získání trvalého pobytu a byli plně integrováni do bulharské společnosti.

Skinheadi a lidskoprávní aktivisté v jednom pytli

Svým dílem přispělo do důležitého štrasburského dění i Rusko, kterému se dostalo jednomyslného odsouzení za sledování a zatčení lidskoprávního aktivisty v případě **Šimovolos** (stížnost 30194/09). Šimovolos figuroval v tajné úřední databázi „potenciálních extremistů“, kam spadají zejména skinheadi a právě aktivisté. Kdykoliv si osoba zařazená do databáze koupila jízdenku na vlak či letenku, byly úřady vyrozuměny a mohly tak sledovat pohyb dané osoby. Stěžovatel jel na protestní pochod u příležitosti summitu EU – Rusko v Samaře a během cesty vlakem mu byly třikrát kontrolovány dokumenty a poté byl na 45 minut předveden na policejní stanici, aby se nemohl účastnit pochodu a předešlo se tak možnosti, že by spáchal přestupek nebo dokonce trestný čin, protože by mohl mít u sebe extremistickou literaturu. To však nebylo příliš pravděpodobné, jelikož s sebou nevezl žádné zavazadlo... U domácích soudů Šimovolos v boji proti klasické úřední buzeraci nepochodil, ale ESLP označil bezdůvodné zadržení a zařazení do neveřejné databáze za jednání porušující právo na svobodu a bezpečnost (čl. 5) a právo na ochranu soukromí (čl. 8). Komparativně nemnoho kilometrů putovaly spisy v pří-

padu **Sahej El Leil proti Francii** (stížnost 34869/05), v němž si bývalý zaměstnanec kuvajtské ambasády v Paříži stěžoval, že neměl přístup k soudu. Francouz pracoval jako hlavní účetní, ale kuvajtské velvyslanectví jej z ekonomických důvodů po restrukturalizaci ambasády propustilo. Následovala žaloba a pařížský tribunál pro pracovní spory přiřkl stěžovateli částku přes 82 tisíc eur, což se mu zdálo málo. Odvolací soud ale případ smetl ze stolu s tím, že Kuvajt požívá jurisdikční imunitu, tudíž proti němu nemůže být vedeno soudní řízení. Pan El Leil v tomto postupu viděl porušení práva na přístup k soudu, s čímž se velký senát ESLP jednomyslně ztotožnil. Štrasburku vadil zejména fakt, že francouzské soudy zavrhlý žalobu pana El Leil bez udání relevantních a dostatečných důvodů.

Případ **Bayatyan proti Arménii** (stížnost 23459/03) může českému publiku připomenout doby naštěstí minulé. Svědek Jehovův odmítal službu v ozbrojených silách, a protože v té době v Arménii neexistovala civilní varianta, nereagoval na povolávací rozkaz, za což si vysloužil dva a půl roku ve vězení. Nakonec odseděl „jen“ 10 měsíců a Arménie posléze přijala i zákon umožňující alternativní civilní službu. ESLP provedl důkladné srovnání, z něž vyšlo najevo, že námitky svědomí již nejsou uznávány pouze v Turecku. Velký senát rozhodl jasnou většinou (dissentoval pouze arménský soudce), že došlo k porušení práva na svobodu náboženského vyznání. Bayatyan si mohl vybrat mezi dvěma špatnými alternativami – buď porušit zákon nebo své náboženské přesvědčení. Arménský systém tak nedokázal najít spravedlivou rovnováhu mezi zájmy jednotlivce a společnosti a stěžovatelovo uvěznění nebylo nezbytné v demokratické společnosti.

Smutná perlička na závěr – **Georgel a Georgeta Stoicescu proti Rumunsku** (stížnost 9718/03) – aneb bukureštské úřady nezabránily pokousání jednasedmdesátileté paní toulavými psy, v důsledku čehož došlo k porušení práva na respektování soukromého života (čl. 8) a také práva na přístup k soudu (čl. 6 odst. 1). Toulaví psi trápí Bukurešť již dlouhou dobu, jejich počet se odhaduje až na 100 tisíc a ročně pokousanou kolem 20 tisíc lidí. V roce 2000 napadla smečka psů starou paní, která následně skončila na čtyři dny v nemocnici. Doktoři jí předepsali léčbu, již si bohužel nemohla dovolit, jelikož s manželem žili z měsíčního důchodu ve výši zhruba 80 eur. Kvůli nedostatečné léčbě a strachu přestala paní Stoicescu vycházet z domu a postupně se stala zcela nepohyblivou, až ji v roce 2003 prohlásili za invalidní a dostala tak bezplatnou zdravotní péči. Manželé se domáhali u soudu odškodného, protože po útoku smečky paní prodělala nevratné vážné změny zdravotního stavu. Soud požadoval soudní poplatek ve výši 250 eur, jenže manželé po příbuzných sehnali jen 20 eur, takže rumunský soud se odmítl případem zabývat. Odvolací soud přiklepl paní Stoicescu částku ve výši zhruba 400 eur, desetinu toho, co požadovala, ale další instance rozsudek zrušila kvůli špatně označenému žalovanému subjektu.

Ve Štrasburku uplynulo plných deset a půl roku od podání stížnosti, než se již bohužel jen pan Stoicescu dočkal zadostiučinění. ESLP prohlásil, že Rumunsko porušilo čl. 8 Úmluvy tím, že dlouhodobý problém útočných toulavých psů dostatečně neřešilo a navíc se adekvátně nevyrovnalo s pomocí napadeným obětem. Dále došlo i k porušení čl. 6 odst. 1, protože paní Stoicescu se u rumunských soudů nedočkala rozhodnutí o meritů věci, její stížnosti byly zamítnuty z formálních důvodů, když správně neoznačila úřad zodpovědný za dozor nad situací ohledně toulavých psů. Pan Stoicescu obdržel jako náhradu nepeněžitě újmy 9 tisíc eur. Celý případ vyvolává zajímavou otázku, nakolik aktivně by měl stát konat při řešení systémových problémů. Bude například do lidskoprávního jazyka přeložen přetrvávající problém ochrany před povodněmi? Nebo nedávný problém útočících smeček lidí v britských městech? V obou příkladech stát také nedokáže ochránit zdraví či majetek lidí, třebaže jisté možnosti se nabízejí.

Trilateral Conference

Under the patronage of Karel Schwarzenberg, Minister of Foreign Affairs of the Czech Republic

International Institute of Political Science of Masaryk University, Ministry of Foreign Affairs of the Czech Republic and Konrad Adenauer Stiftung invite you to the international expert conference

Common Borders, Common Matters

Nuclear Energy Development in the Czech Republic, Poland and Germany and Its Impact on Bilateral and Trilateral Relations of Neighboring Countries.

- October 20th, 2011
- Czernin Palace, Ministry of Foreign Affairs of the Czech Republic, Loretanske náměstí 101/5, Prague
- Please register duly at vlt@iips.cz.

Centrum pro lidská práva na Facebooku

Připojte se k facebookové skupině Centra pro lidská práva a demokratizaci a zapojte se do debat o lidských právech nejen v České republice.

Jak se studují lidská práva ve světě?

Akademie evropského práva ve Florencii

Helena Bončková

Institut letní školy je názorným ztělesněním slovního obratu „spojit příjemné s užitečným“, tím spíše pokud se letní škola koná v samotném srdci renesanční Evropy – ve Florencii. Evropský univerzitní institut (EUI) pořádá každý rok dva běhy letní školy s názvem Akademie evropského práva, přičemž jeden je zaměřen na lidská práva a druhý na právo Evropské unie.¹ Posledně uvedený běh se však letos rovněž věnoval problematice základních práv, konkrétně konstitucionalizaci evropského soukromého práva. Po jeho absolvování mohou účastníci na jednom z budoucích ročníků Akademie vřele doporučit.

Přihláška

Přihláška na letní školu není nikterak náročná, nicméně vyplátí se vyplnit ji pečlivě. Online formulář vyžaduje klasické životopisné údaje včetně krátké motivace a jednoho doporučení. Počet uchazečů o letní školu je každoročně značně vyšší, než je počet volných míst, přesto šance nejsou vůbec malé. Co do počtu účastníků je totiž Akademie relativně velkou akcí – běhu zaměřeného na právo EU se letos účastnilo více než 70 osob. Nadruhoustranu takový počet účastníků zároveň vypovídá o charakteru jednotlivých kurzů, které měly většinou spíše charakter přednášek než seminářů, a k diskusi nebylo vždy tolik prostoru, kolik by si jednotlivá témata zasloužila. Poměrně stísněná přednášková aula v historické budově obklopené takřka zámeckými zahradami však přesto činila z jednotlivých přednášek nevšední zážitek. Kolikrát se vám poštěstí, že se o přestávce můžete procházet labyrintem zeleně a fontán?

Finance

Negativum letní školy představuje poměrně vysoké školné, které v případě účasti na jednom z jejích běhů činí 600 euro (resp. 900 euro, pokud se rozhodnete absolvovat oba běhy). Pokud k tomu připočtete náklady za dopravu, ubytování a stravu, včetně dalších výdajů např. za kulturní atrakce, je účast na Akademii evropského práva dosti nákladnou záležitostí. Pozitivum představuje možnost požádat si o stipendium, které činí 1000 euro a má sloužit k pokrytí nezbytných nákladů. Školné je stipendistům odpuštěno. Vyplátí se proto sledovat termíny pro zaslání přihlášky, neboť v případě žádosti o stipendium se přihláška podává značně dříve (cca v únoru/březnu). Ubytování si lze zařídit prostřednictvím webových stránek EUI, na nichž studenti Institutu nabízejí přes léto k pronájmu své pokoje ve Florencii. Pokud zvolíte jednu z levnějších variant, dva týdny bydlení ve Florencii vás přijdou na zhruba 250 euro.

Galerie Uffizi, Florencie, foto: www.virtualluffizi.com.

Průběh

Samotná letní škola je výborně organizována. Rozhodně se nestane, abyste nevěděli, co máte dělat, případně kde se máte nacházet. Všechny materiály jsou dostupné v elektronické podobě a po příjezdu obdržíte rovněž jejich tištěnou verzi. Přednášky se konají od pondělí do pátku po dobu dvou týdnů s tím, že na konci druhého týdne můžete absolvovat písemnou zkoušku. Samotná zkouška trvá tři hodiny a zodpovídají se v rámci ní tři otevřené otázky. Nejsem si jista, zda je to pravidlem, avšak po třech hodinách psaní, nám byly naše odpovědní archy po okopírování vráceny s tím, abychom své odpovědi přepsali na počítači a zaslali do dvou týdnů zpět prostřednictvím emailu. Pokud tedy nepatříte vyloženě mezi masochisty, kteří si po zkoušce s radostí prochází své odpovědi, tak si proces přepisování několikastránkového elaborátu, v němž nemůžete již nic změnit, příliš neužijete. Všichni účastníci Akademie dostanou certifikát o účasti, avšak pouze dvěma či třem nejlepším studentům je na základě složené zkoušky udělen diplom. Tato skutečnost činí z diplomu poměrně prestižní záležitost.² Na druhou stranu, zkoušku samotnou podstupuje pouze zlomek účastníků. V našem případě se jednalo o 20 studentů, přičemž tento počet byl podle administrátorek dosavadním rekordem. Např. zkoušku v rámci prvního (lidskoprávního) běhu letos dělali pouze 3 studenti z celkových 70.

Účastníci

Tato skutečnost je dána tím, že letní školy se účastní převážně doktorští studenti, akademičtí pracovníci, případně osoby z praxe, kterým již na získání diplomu z letní školy tolik nesejde. Magisterského studenta jsem mezi přítomnými nepotkala ani jednoho. Atmosféra však byla velmi přátelská a s ohledem na účastníky z různých koutů Evropy i světa, jakož i na zástupce různých oborů, se přednášející nezdřáhali zodpovědět jakýkoli dotaz. Na druhou stranu skutečnost, že účastníci měli různou úroveň znalostí o právu EU, byla místy některými přednášejícími zbytečně přeceňována a prezentace tak občas obsahovaly řadu notorií.

Program

Program letní školy se skládá z jednoho hlavního kurzu a několika dalších specializovaných kurzů. Ústřední téma se přitom každý rok obměňuje a Evropský univerzitní institut se vždy snaží zajistit ty největší odborníky pro danou oblast. Výstupem letní školy je sborník příspěvků publikovaný v Oxford University Press.

Tématem hlavního kurzu byly „Limity evropského ústavního práva“, o nichž přednášel Franz Mayer. Obsah jeho přednášek lze výstižně charakterizovat jako rychlokurz evropské integrace a konstitucionalizace. V tomto ohledu tak byla náplň samotného kurzu poněkud zklamáním, avšak o to zajímavější byly Mayerovy postřehy, pokud jde o probíhající „eurokauzu“ (tj. problematiku německých prováděcích opatření, které umožnily poskytnout pomoc Řecku) před Spolkovým ústavním soudem, v níž Mayer zastupuje německý parlament.

Specializované kurzy, jejichž souhrnným názvem byla „Konstitucionalizace evropského soukromého práva“, se následně věnovaly problematice základních práv v rámci jednotlivých výšečí unijního soukromého práva. Výborná byla především přednáška Marka Bella k pracovnímu a antidiskriminačnímu právu. Zcela jiný pohled na aplikaci základních práv v soukromém právu pak prezentoval Hugh Collins v rámci své přednášky o (ne)kompatibilitě lidskoprávního diskursu v soukromém právu. Velká škoda, že z programu nakonec vypadnul blok přednášek Reinera Schulze, který měl přednášet o ochraně základních práv v rámci smluvního práva. Se stejným tématem ho však úspěšně zastoupila Chantal Mak. Zajímavé byly rovněž přednášky Aurelie Ciacchi k ochraně spotřebitele prostřednictvím základních práv. Byť se v nich podávaly spíše základní informace, byly velmi dobře strukturované a svým zařazením na úvod programu jednoznačně splnily svůj účel. Naopak svým obsahem mě příliš nenadchly přednášky o základních právech v oblasti finančních služeb (Olga Cherednychenko) a v oblasti duševního vlastnictví (Christine Godt).

Pravděpodobně jedním z důvodů je můj nepřilíživý zájem o tyto oblasti, avšak mnohem podstatnějším důvodem je pak skutečnost, že klíčovou otázkou obou přednášek bylo posoudit potenciální dopad právně závazné Listiny základních práv EU v uvedených oblastech. Jeli-kož v obou oblastech se jedná o pole dosud neorané (tj. Soudní dvůr EU se k této problematice ještě nevyjádřil), byl obsah obou bloků přednášek spíše věštěním z křišťálové koule než právním rozbořem.

Podtrženo, sečteno – Akademie evropského práva stojí určitě za to se zúčastnit. Tím spíše, přidáme-li atraktivní historické prostředí, spoustu turistických atrakcí a italskou zmrzlinu k tomu.

Poznámky

1) Informace o letní škole lze nalézt zde: <http://www.eui.eu/DepartmentsAndCentres/AcademyEuropeanLaw/SummerSchool/Index.aspx>.

2) Seznam všech diplomantů je uveřejněn na stránkách EUI, stejně jako zkouškové otázky z minulých let. Srov. <http://www.eui.eu/DepartmentsAndCentres/AcademyEuropeanLaw/SummerSchool/Diploma.aspx>.

Časopis Global Politics položil předním mezinárodním odborníkům na Blízký východ dvě otázky o „Arabském jaru“. Odpovědi poskytli např. Jack A. Goldstone (George Mason University), Sheila Carapico (American University in Cairo), Katerina Dalacoura (LSE) Karim Mezran (Johns Hopkins University).

UN Graduate Study Programme

Vyrobené v OSN: študijný program o OSN, v OSN, organizovaný OSN a vyučovaný pracovníkmi OSN

Monika Mareková

Úrad OSN v Ženeve opisuje UN Graduate Study Programme ako seminár, ktorý výnimočným mladým postgraduálnym študentom z celého sveta ponúka možnosť prehĺbenia porozumenia princípov, cieľov a aktivít Organizácie spojených národov a jej pridružených agentúr cez pozorovanie z prvej ruky a štúdium priamo v Úrade OSN v Ženeve. UN Graduate Study Programme toto naozaj ponúka, a k tomu oveľa viac...

Trojtyždňový letný program s dlhoročnou tradíciou, ktorý v júli organizovala Informačná služba Úradu OSN v Ženeve už po 49. (budúci rok sa chystá veľké stretnutie absolventov a oslávenie polstoročnice), mi umožnil nahliadnuť pod pokrievku OSN a vidieť veci v novom svetle, často krát negatívnom. Odkrytie odvrátenej strany však samozrejme hodnotím veľmi pozitívne. Seminár prebieha v samotnom srdci OSN – v Paláci národov, ktorý slúžil ako hlavné sídlo Spoločnosti národov a po druhej svetovej vojne ako sídlo Organizácie spojených národov. Toto umiestnenie obohacuje celý program nielen svojou atmosférou, ale aj možnosťou účas-

ti na zasadaniach OSN vo verejnej galérii, konkrétne napríklad na tohtoročnom zasadnutí Hospodárskej a sociálnej rady OSN (ECOSOC), na ktorom som mala možnosť vypočuť si prejav generálneho tajomníka OSN Ban Ki-moon. Všetci prednášajúci na programe sú ľudia z praxe, ktorí pracujú v OSN alebo v iných medzinárodných organizáciách sídliačich v Ženeve, čím boli schopní ponúknuť zasvätené informácie a kvalifikovane odpovedať na všetečné, prakticky zamerané otázky študentov. V tomto roku sa programu zúčastnilo 68 študentov zo 43 krajín, ktorí zabezpečili skutočné multikulturálne prostredie. Väčšina študentov mala bohaté medzinárodné skúsenosti, pričom už žili, študovali a pracovali na viacerých kontinentoch. Ako som sa dozvedela v prvé dni programu, cieľom organizátora je vytvoriť čo najrozmanitejšie prostredie, preto sa snažil nevybrať viac ako troch ľudí z rovnakej krajiny a uprednostňoval menej zastúpené študijné odbory ako medicína, turizmus či architektúra, ktorých študenti výborne okorenili zástupy študentov medzinárodných vzťahov. Keďže sa o účasť na UN Graduate Study Programme uchádzalo tento rok približne 300 ľudí z celého sveta, OSN si malo z čoho namixovať tento multikulturálny kokteil. Zo Slovenska, Česka, Maďarska či Poľska som v ňom ale bola jediná.

Prvý deň programu zahŕňa prehliadku Paláca národov so sprievodkyňou, ktorá ju prispôsobila magisterským

študentom so záujmom o OSN a nebála sa priznať, že OSN nie je perfektné. Nasledovala prehliadka Knižnice OSN, ktorú sme mali po celý čas programu plne k dispozícii a prehliadka Múzea Spoločnosti národov. V druhý deň programu boli študenti rozdelení do troch pracovných skupín: ľudské práva, životné prostredie a ekonomický a sociálny rozvoj. Mojim výberom boli ľudské práva, ktoré pútavo i vtípne viedol Thomas Pollan z Úradu vysokého komisára pre ľudské práva.

Každý ročník programu má svoju tému, a tá tento rok znela: „Organizácia spojených národov smerujúca k Miléniovým rozvojovým cieľom: úspechy a výzvy.“ Doobedňajšie prednášky boli všeobecné a venovali sa činnosti agentúr OSN a spolupracujúcich medzinárodných organizácií. Jednoznačne najzaujímavejšou bola prednáška v sídle Medzinárodného výboru červeného kríža, v rámci ktorej Thomas Köhler dokázal pútavo podať základy humanitárneho práva a vysvetliť jeho aplikáciu na súčasné vojenské konflikty. Na druhej strane musím bohužiaľ kriticky hodnotiť mnoho iných doobedňajších prednášok, pretože boli nezábavné a často krát opisovali základné informácie o danej agentúre OSN, ktoré sú bežne dostupné na internete alebo v propagačných materiáloch. Vzhľadom na prestíž programu som z nich bola sklamaná a tento čas mohol byť venovaný zaujímavejším a konkrétnejším rozborom globálnych problémov.

Poobedia však boli iné. Thomas Pollan vybral výborných rečníkov, ktorí kriticky rozoberali jednotlivé Miléniové rozvojové ciele z pohľadu ľudských práv. A tak som si rozšírila svoje vedomosti o to, že tvorcovia Miléniových cieľov na ľudské práva až tak nemysleli, ba tieto sa vďaka stanoveným indikátorom dajú dosiahnuť paradoxne porušovaním ľudských práv. Tak napríklad štáty proklamujú zlepšenie infraštruktúry, zatiaľ čo nútene a bez adekvátnej náhrady presídľujú svojich obyvateľov, aby na miestach ich príbytkov postavili diaľnicu. Popri záživných prednáškach zostal čas aj na otázky všetkého druhu, vďaka čomu som sa dozvedela mnohé zaujímavosti – trebárs ako to bolo s minuloročným únikom správy Vysokého komisára OSN pre ľudské práva, podľa ktorej mal byť prezident Kagame zodpovedný za možnú genocídu Hutuov v dnešnom Kongu. Poobedné stretnutia mali ešte jednu náplň, a to napísať esej o Miléniových rozvojových cieľoch z pohľadu ľudských práv, ktorá bola potom spojená s esejami z ostatných dvoch skupín a po korektúrach bude vydaná ako oficiálny OSN dokument. Túto úlohu taktiež hodnotím kriticky. Esej každej skupiny mala mať 20 strán, čím je pri 22 študentoch v skupine prakticky nemožné zachovať akúkoľvek koherenciu a kvalitu tak, aby práca nezostala na pleciach pár jednotlivcov. Taktiež nám nebolo zadané, na čo konkrétne sa máme zamerať a nebola nám priblížená štruktúra publikácie. Po siahodlhých nemoderovaných diskusiách so

spolužiakmi sme sa rozdelili do menších skupín a rozhodli napísať esej o tom, ako by mali vyzeráť nové rozvojové ciele po roku 2015, aby viac zohľadňovali ľudské práva. Koordinovať našu prácu však nebolo ľahké a táto úloha bola od všetkých účastníkov vnímaná negatívne. Je zarážajúce, že účastníci UN Graduate Study Programu píšu obdobnú esej v takom istom rozsahu každý rok.

Ako za jednu z najcennejších prednášok pokladám záverečnú prednášku našej pracovnej skupiny od Thomasa Pollana, ktorá nám priblížila pracovné možnosti v OSN, ako ich dosiahnuť a hlavne, či to vlastne stojí za to. Pokiaľ máte radi byrokraciu, neholdujete samostatnosti a radi robíte veľa zbytočnej práce, pričom nevidíte žiadne výsledky, OSN je pre vás to pravé. Ako priblížil Thomas, OSN dokáže získavať tých najlepších ľudí, ibaže ich nedokáže urobiť šťastnými. V nasledujúce doobedie nadväzovala prednáška od Nataliye Myronenko z oddelenia ľudských zdrojov o postupe pri podávaní žiadosti o pracovnú pozíciu v OSN, o tom čo zahrnúť do formulára, či ako reagovať pri pohovore do OSN.

Mimo prednášok bol náš program obohatený o aktivitu k Medzinárodnému dňu Nelsona Mandelu a o prezentáciu v Graduate Institute a na University of Geneva, kde nám boli prednesené možnosti štúdia na týchto prestížnych školách. Boli sme taktiež oficiálne prijatí na radnici Ženevy a absolvovali sme prehliadku ženevského parlamentu a ženevskej vlády, ktorá verejnosti nie je prístupná.

Moja prítomnosť v Ženeve bola okorenená navyše tým, že som OSN mládežníckou delegátkou Slovenska a okrem UN Graduate Study Programu som sa so slovenskou delegáciou zúčastnila zasadania ECOSOCu či vyjednávania rezolúcie o Južnom Sudáne. I bez týchto aktivít bol však UN Graduate Study Programme veľmi obohacujúci a umožnil spoznať prácu a fungovanie OSN z vnútra.

Záverom by som chcela priblížiť ako tieto vysnívané tri týždne v Ženeve dosiahnuť. Na UN Graduate Study Programme sa môžu prihlásiť magisterskí študenti vo veku 23 až 35 rokov. Na stránkach programu je napísaná potreba ovládania anglického aj francúzskeho jazyka. V skutočnosti prebiehala väčšina programu v angličtine a iba veľmi malá časť prednášok vo francúzštine, preto pasívna znalosť francúzštiny bohato stačí, aktívna znalosť angličtiny je však nevyhnutná. K prihláške je potrebná nominácia buď od vlády (vládnej inštitúcie) alebo od univerzity. Pani dekanke Právnickej fakulty Masarykovej univerzity mi nomináciu ochotne potvrdila, za čo jej týmto veľmi pekne ďakujem a verím, že tak urobí aj v prípade budúcich uchádzačov o tento program.

Pokiaľ ide o financovanie, OSN od úspešných uchádzačov nevyžaduje účastnícky poplatok, čo je v prípade tak-

to prestižního programu ojedinělé. Na druhé straně si však studenti hradí všechny náklady sami a nie je možné na ne získat od OSN stipendium. Ja som mala ako slovenská občianka šťastie a po mojej žiadosti na Stálu misiu Slovenskej republiky pri Úradovni OSN v Ženeve, pán veľvyslanec rozhodol, že mi Stála misia poskytne bezplatné ubytovanie, za čo mu taktiež nesmierne ďakujem. Nemusí to však byť pravidlo, pretože ubytovacie kapacity misie môžu byť obsadené. Ostatní študenti ubytovanie riešili mládežníckymi hostelmi, coach surfingom a viacnásobným sťahovaním, či bývaním vo veľmi blízkom Francúzsku alebo v okolitých mestách, kde je bývanie lacnejšie ako v Ženeve.

Ako úplne poslednú bodku by som chcela dodať, že UN Graduate Study Programme študentom neprináša iba vedomosti, ale aj vzácne priateľstvá, ktoré sa za tri týždne dokážu silno utužiť. V neposlednom rade prináša kontakty s prednášajúcimi z rozmanitých agentúr OSN a spolupracujúcich medzinárodných organizácií. Jednoducho zhrnuté, tie tri letné týždne strávené v OSN a výmena mora za ženevské jazero určite stojí za to.

Monika Marcková. Foto: archiv.

ESLP: Vojenská intervence v Iráku nebyla srovnatelná s intervencí v Kosovu

Velká Británie nese plnou zodpovědnost za své činy
Zuzana Melcrová

Evropský soud pro lidská práva (dále jen „ESLP“) vydal 7. července 2011 již dlouho očekávané rozhodnutí ve věcech Al-Skeini a ostatní v. Spojené království a Al-Jedda v. Spojené království, jejichž skutkový stav spadá do období války v Iráku, která započala v roce 2003. Jejich společným jmenovatelem byla problematika extrateritoriální aplikace Evropské úmluvy o ochraně lidských práv (dále jen „Úmluva“) a s tím spojená otázka, zda a do jaké míry předmětné incidenty spadaly pod jurisdikci Spojeného království. Oba případy prošly celým britským instančním systémem, který skončil na stole Sněmovny lordů, z něhož dále putoval do Štrasburku.

Případ Al-Skeini se týkal zabití šesti Iráčanů britskými vojáky v době okupace iráckého území v Basrahu. Pozůstalí usmrčených se dovolávali porušení čl. 1 Úmluvy, který zavazuje smluvní státy respektovat lidská práva, čl. 2, chránícího právo na život, a čl. 3, tedy práva nebýt mučen, v souvislosti s nesplněním povinnosti ze strany Spojeného království řádně a nezávisle vyšetřit smrt iráckých občanů.¹

V případě Al-Jedda se řešila otázka, zda tříleté zadržování iráckého a bývalého britského občana pana Al-Jeddy v detenčním zařízení britských jednotek v Basrahu, aniž by proti němu byla vznesena jakákoliv obvinění, porušilo čl. 5 odst. 1 Úmluvy (právo na svobodu a bezpečnost a právo nebýt zbaven osobní svobody).²

V obou případech bylo nutné nejprve vyřešit otázku týkající se extrateritoriální aplikace Úmluvy, neboť k tvrzenému porušení lidských práv zaručených Úmluvou došlo na území Iráku. ESLP v souladu se svou dřívější judikaturou konstatoval, že ačkoliv Úmluva má být aplikována primárně na území smluvního státu, v určitých zvláštních případech může dojít k její extrateritoriální aplikaci, a to např. když smluvní stát vykonává veřejnou moc na území jiného státu, jako je tomu třeba v případě okupace území jiného státu. V obou případech se incidenty odehrály v době, kdy Spojené království spolu se Spojenými státy vykonávaly některé veřejné funkce, které za normálních okolností náleží orgánům státu. Konkrétně Spojené království v dané době dočasně převzalo zodpovědnost za udržování bezpečnosti v jihovýchodní části Iráku. Podle judikatury ESLP proto byly podmínky pro extrateritoriální aplikaci Úmluvy splněny.

Dalším úskalím se stala argumentace Spojeného království, že v obou případech nenese zodpovědnost za tvrzené porušení lidských práv dle Úmluvy, neboť tyto akty

jsou přičitatelné OSN. Tuto překážku ESLP poměrně „hravě“ překonal ve věci Al-Skeini – vůbec se jí meritorně nezabýval. Britská vláda totiž opomenula tento argument použít v řízeních před vnitrostátními orgány, což vyloučilo možnost jeho vznesení na štrasburské půdě.

Tento problém však bylo nutné vyřešit v případě Al-Jedda, kdy se jím zabývala již britská Sněmovna lordů a nutno podotknout, že se stejným výsledkem jako ESLP. Britská vláda odvozovala zodpovědnost OSN za předmětné akty ze skutečnosti, že k předmětným událostem došlo po přijetí rezoluce Rady bezpečnosti podle kapitoly VII. Charty OSN, která autorizovala intervenci v Iráku a udělila mezinárodním vojenským jednotkám určité pravomoci do doby, než je řádně ustavená irácká vláda opět převezme. Vláda Spojeného království se odkazovala na dřívější rozhodnutí ESLP ve věci Behrami v. Francie a Saramati v. Francie, Německo a Norsko, v nichž bylo konstatováno, že po autorizaci zásahu spojeneckých vojsk NATO KFOR v Kosovu v roce 1999 proti hrubému porušování lidských práv převzalo tzv. konečnou kontrolu nad operacemi OSN. Jednání tak bylo přičitatelné OSN a nikoli jednotlivým intervenujícím státům.³ ESLP však zdůraznil, že role OSN co do zajišťování bezpečnosti v Iráku a v Kosovu byla odlišná a pravidla vyvozená v případech Behrami a Saramati tudíž nemohou být v této situaci aplikována. Velmi podstatným rozdílem bylo, že rezoluce Rady bezpečnosti autorizovala intervenci do Kosova dříve, než jednotky KFOR skutečně na území Kosova vnikly, zatímco v případě intervence do Iráku došlo k autorizaci Radou bezpečnosti až ex post. Kosovská intervence tak dostala od OSN a priori jasnou „zelenou“, naproti tomu „vpád“ vojsk Spojených států a Spojeného království do Iráku nejprve nebyl mezinárodněprávně zaštitěn, v důsledku čehož byl velkou částí mezinárodního společenství odsuzován jako protiprávní. ESLP se tedy v tomto případě rozhodl nepoužít poměrně kontroverzní koncept tzv. „konečné kontroly“⁴, který rozpracoval ve zmíněných rozhodnutích Behrami a Saramati, a přiřkl Velké Británii plnou zodpovědnost za činy vykonané jejími vojenskými jednotkami na iráckém území.

Poté, co se ESLP popral se záležitostmi spíše principiálního charakteru, mohl se plně věnovat meritům obou případů. V případě Al-Skeini bylo Spojené království povinno provést efektivní, řádné a nezávislé vyšetřování okolností smrti příbuzných stěžovatelů. Vzhledem k tomu, že se činů dopustili britští vojáci, měly řádné vyšetřování provést orgány nezávislé na vojenských orgánech operujících v Iráku. ESLP připustil, že dostát závazků dle čl. 2 Úmluvy bylo v tehdejších podmínkách panujících v Iráku velmi obtížné, a to s ohledem na postavení Spojeného království jako okupující cizí moci, problémy s infrastrukturou a udržováním veřejného pořádku atd.

Tato skutečnost však nezabavovala Velkou Británii povinnosti efektivně vyšetřit předmětné činy do té míry, do jaké to ztížené podmínky dovolovaly. Své povinnosti Spojené království dle ESLP v případě pěti z celkového počtu šesti stěžovatelů nedostalo a porušilo proto čl. 2 Úmluvy.

V případě Al-Jedda britská vláda vystavěla svou další argumentaci na tvrzení, že rezoluce Rady bezpečnosti č. 1546, jež dala mezinárodním vojenským jednotkám pravomoc podniknout všechna nezbytná opatření, která mohou přispět k zachování bezpečnosti a stability v Iráku, uvalila na Spojené království mimo jiné i povinnost zadržet podezřelé osoby na území Iráku, a to i na neomezenou dobu a bez vznesení obvinění. Tato povinnost pak měla podle čl. 103 Charty OSN převládnout nad závazky, které Spojenému království plynou z čl. 5 odst. 1 Úmluvy.

ESLP však zavrhl i tento argument s tím, že OSN je mezinárodní organizací, jejímž cílem není jen udržovat mezinárodní bezpečnost, ale i chránit a propagovat lidská práva. Krom toho je Rada bezpečnosti povinna při přijímání opatření k udržování mezinárodní bezpečnosti postupovat v souladu se smyslem a principy OSN. Z toho ESLP dovodil, že Rada bezpečnosti by neuložila členským státům žádnou povinnost, která by byla v rozporu s jejich závazky plynoucími z mezinárodního práva týkajícího se ochrany lidských práv. Opatření Rady bezpečnosti je proto nutné interpretovat v tomto duchu, a pokud je možné dosáhnout několika různých výkladů, je třeba zvolit ten z nich, který je v souladu s mezinárodními závazky členských států. Dle názoru ESLP tedy Rada bezpečnosti rozhodně neměla v úmyslu udělit okupujícím mocnostem pravomoc k neomezenému zadržení podezřelých osob, což ostatně dokládají i několikerá vyjádření Generálního tajemníka OSN a Asistenční mise OSN pro Irák⁵, kterými vyjádřili znepokojení nad užíváním institutu zadržení mezinárodními vojenskými silami. ESLP tedy dospěl k závěru, že Spojené království porušilo čl. 5 odst. 1 Úmluvy, neboť zadržení pana Al-Jeddy a jeho trvání nebylo možné ospravedlnit žádným z důvodů uvedených v daném článku.⁶

Závěrem je třeba ocenit, že štrasburský soud v těchto případech nevyužil nabízející se zadní vrátka z případů Behrami a Saramati a znovu potvrdil, že význam Úmluvy nekončí na hranicích starého kontinentu.

Poznámky

1) Netherlands Institute of Human Rights, Utrecht School of Law (online), <<http://sim.law.uu.nl/SIM/CaseLaw/hof.nsf/233813e697620022c1256864005232b7/633ad799ef9f29a-0c12578c4002db6c9?OpenDocument>>.

2) Netherlands Institute of Human Rights, Utrecht School of Law (online). Citováno dne 15. 8. 2011. Dostupné na internetu: <http://sim.law.uu.nl/sim/caselaw/Hof.nsf/e4ca7ef017f8c045c1256849004787f5/7009be8dee155e4dc12578c4002deead?OpenDocument>.

3) Rozhodnutí ESLP ze dne 2. 5. 2007 ve věci Behrami v. Francie, stížnost č. 71412/01 (dále jen „Behrami“), para. 121; Míla-

nović, M., Papić, T.: As bad as it gets: The European Court of Human Rights's Behrami and Saramati decision and general international law. *International and Comparative Law Quarterly*, 2009, č. 58, s. 269–270.

4) Přeloženo z anglického výrazu „ultimate control“. Tento koncept rozpracoval ESLP ve výše zmíněném rozhodnutí Behrami, kde se soud zabýval tím, zda jednání mezinárodních vojenských sil v průběhu humanitární intervence v Kosovu bylo přičitatelné OSN nebo participujícím členským státům. Rezoluce Rady bezpečnosti č. 1244 zhodnotila situaci v Kosovu jako hrozbu mezinárodnímu míru a bezpečnosti a přímo autorizovala členské státy a relevantní mezinárodní organizace (v tomto případě NATO), aby vojensky zasáhly proti hrubému porušování lidských práv v Kosovu. To byl jeden z důvodů, pro které se ESLP vyslovil, že si OSN ponechalo konečnou autoritu a kontrolu nad vojenskými operacemi, které byly proto přičitatelné OSN. Soud na podporu svých závěrů dále uvedl, že rezoluce dostatečně určité stanovila limity delegovaných bezpečnostních pravomocí a současně vyžadovala, aby byla Rada bezpečnosti pravidelně zpravována o operacích (srov. Behrami, para. 134).

5) Přeloženo z anglického názvu UN Assistance Mission for Iraq (UNAMI).

6) Čerpáno z rozhodnutí ESLP ze dne 7. 7. 2011 ve věci Al-Skeini a ostatní v. Spojené království, stížnost č. 55721/07 a rozhodnutí ESLP ze dne 7. 7. 2011 ve věci Al-Jedda v. Spojené království, stížnost č. 27021/08. Dostupné na internetu: www.bailii.org/eu/cases/ECHR/2011 (citováno dne 15. 8. 2011).

Zdroje

- Milanović, M. – Papić, T. (2009). As bad as it gets: The European Court of Human Rights's Behrami and Saramati decision and general international law. *International and Comparative Law Quarterly*, č. 58, s. 269–270.

- Netherlands Institute of Human Rights, Utrecht School of Law (online), <<http://sim.law.uu.nl/SIM/CaseLaw/hof.nsf/233813e697620022c1256864005232b7/633ad799ef9f29a-0c12578c4002db6c9?OpenDocument>>.

- Netherlands Institute of Human Rights, Utrecht School of Law (online), <<http://sim.law.uu.nl/sim/caselaw/Hof.nsf/e4ca7ef017f8c045c1256849004787f5/7009be8dee155e4d-c12578c4002deead?OpenDocument>>.

- Rozhodnutí ESLP ze dne 2. 5. 2007 ve věci Behrami v. Francie, stížnost č. 71412/01.

- Rozhodnutí ESLP ze dne 7. 7. 2011 ve věci Al-Jedda v. Spojené království, stížnost č. 27021/08.

- Rozhodnutí ESLP ze dne 7. 7. 2011 ve věci Al-Skeini a ostatní v. Spojené království, stížnost č. 55721/07.

IIPS MU pořádá Česko-německý den

Mezinárodní politologický ústav MU a Konrad-Adenauer-Stiftung ve spolupráci s dalšími partnery vás zvou na třetí ročník Česko-německého dne na Masarykově univerzitě. Letos se tato významná kulturně-společenské akce uskuteční 5. října 2011 v prostorách Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity. Další informace viz www.iips.cz.

Unie má co zlepšovat

Výroční zpráva Agentury EU pro základní práva Hubert Smekal

Agentura Evropské unie pro základní práva nedávno prezentovala svou výroční zprávu o stavu lidských práv v členských zemích EU. Rozsáhlý text je rozčleněn do deseti tematických kapitol, jímž předchází speciální téma – Romové v EU a dodržování jejich základních práv. Dalšími palčivými tématy, kterým zpráva věnuje pozornost, jsou zhoršující se podmínky žadatelů o azyl, integrace přistěhovalců, ochrana osobních dat, přístup ke spravedlnosti, ochrana obětí a rovněž dětská práva a přetrvávající rasismus a diskriminace.

Rok 2010 se do lidskoprávní historie Unie zapsal jako první celý rok s právně závaznou Listinou základních práv a s lisabonskými možnostmi pro zvýšení role na mezinárodní scéně. Těchto EU záhy využila a podnikla kroky k přistoupení, respektive dokonce přistoupila, ke dvěma mezinárodním smlouvám – Evropské úmluvě o lidských právech a Úmluvě OSN o právech osob se zdravotním postižením.

A s jakými konkrétnějšími patáliemi se Unie a její členské státy v loňském roce potýkaly? Jedny z nejzávažnějších lidskoprávních problémů v EU představují chudoba a sociální vyloučení, které se dle zprávy týkají především Romů. V oblasti azylu a imigrace se ukázalo, že země nejsou připraveny na nenadálý přísun většího množství osob a nejsou jim schopny zajistit adekvátní podmínky. V negativním slova smyslu zaujal zejména případ Řecka, kam dokonce některé státy EU přechodně odmítaly předávat žadatele o azyl kvůli obavám o dodržování jejich práv.

Na unijní úrovni se řeší také komplikace, jež přinášejí moderní technologie, jmenovitě přechovávání dat, letištní skenery či třeba kontroverzní služba Google Street View. Za významný krok k posílení efektivní a nezávislé justice se považuje směrnice přijatá v říjnu 2010, která má podezřelým a obžalovaným občanům EU v jiné členské zemi zajistit právo na písemný překlad všech relevantních dokumentů či jejich částí a dále právo na překlad během jednání s právníky. Zvýšenou aktivitu Unie zaznamenala rovněž v boji proti převaděčství.

Vypracovávání zpráv a doporučení představuje hlavní „páky“ Agentury, která nedisponuje žádnými „tvrdými“ pravomocemi. Výroční zpráva za rok 2010, čerpající především z dat Agentury a informací poskytnutých členskými zeměmi i různými orgány Rady Evropy, rozhodně identifikovala řadu lidskoprávních problémů, kterým Evropa čelí. Nyní je zejména na státech, nakolik svědomitě se postaví k jejich řešení.

Zdroje

- European Union Agency for Fundamental Rights (2011). Fundamental rights: key legal and policy developments in 2010. Luxembourg: Publications Office of the EU.

3) Mezinárodní politika a lidská práva

Obhájci lidských práv v Číně čelí útoku proti nezávislosti a svobodě advokátního stavu

Klára Sommerová

Manipulace s právními licencemi, vězení, nezákonný dohled, únosy, status disidentů, v horších případech mučení, trvalá zmrzačení, smrt. Vše zmíněné je odpovědí čínské vlády na jednání advokátů, v jejichž práci dominují případy porušení lidských práv. Jak vyplývá ze zprávy Amnesty International, obhájci lidských práv a stejně tak i advokátní kanceláře podléhají pravidelným ročním kontrolám majícím za úkol zjistit procentní zastoupení lidskoprávních kauz. Vyšší podíl těchto případů pak automaticky znamená přerušení právní praxe, ruku v ruce s pozastavením licence. Hovořit se dá o prvním výstražném znamení ze strany čínských úřadů. Celá řada právníků přesto poskytuje své služby v zemi nelegálně, což má pro ně i jejich rodiny fatální důsledky.

Základní nesrovnalosti lze nalézt již v samotném ustanovení právní profese v Číně. Organizace advokátů (tzv. All China Lawyers Association) není nadána samosprávným režimem, typickým například pro Českou republiku, avšak funguje v plné podřízenosti výkonné moci státu, tím pádem pod trvalým dohledem komunistické strany. Za řadou administrativních pokynů a směrnic se tímto způsobem skrývá snaha vlády o regulaci lidskoprávní agendy. Ačkoli v zemi existuje specifická platná úprava pro regulaci advokacie, která předpokládá vlastní hierarchickou nadřazenost právním aktům vlády, v praxi lze její hodnotu přirovnat spíše k bezcennému círu papíru.

Americká nadace Human Rights Law Foundation přišla s myšlenkou, podle níž aktuální situace přímo souvisí s nezákonným pronásledováním stoupenců hnutí Falung Gong (duchovní hnutí vycházející převážně ze základů buddhismu a taoismu, jež si v 90. letech získalo značnou přízeň Číňanů). Komunistický režim v roce 1999 vytvořil cílenou strategii, která měla mít za následek absolutní vyhlazení této skupiny, přičemž podle různých zdrojů útlak pokračuje i po 12 letech. De facto tehdy proběhlo rozsáhlé zavedení opatření narušujících vlastní právní systém země. Podobný princip je uplatněn v dnešní době, kdy se terčem systematického pronásledování, vedle příznivců samotného Falung Gong, stávají právníci, resp. obhájci lidskoprávních kauz.

Jednání, jehož se Čína soustavně dopouští, porušuje právo na spravedlivý proces a možnost domáhat se nezávislého a nestranného soudnictví. Vlád-

Foto: wallpaperhub.com

noucí strana ve své podstatě staví obhajobu socialismu a svých zájmů a cílů nad nezávislost právní praxe a zajištění řádné obhajoby klientů. Jde přitom zásadně o případy, jež se, byť potencionálně, mohou dostat do konfliktu s cíli strany. Dané počínání, kromě morální roviny, odporuje též Základním zásadám OSN pro roli advokátů (UN basic principles of the role of lawyers). Tyto principy výslovně vylučují jakékoli pronásledování, vyhrožování, ukládání sankcí vztahujících se k jednání advokáta, jenž koná v souladu se svými profesními povinnostmi, standardy a etikou.

Po nedávných povstáních na Blízkém východě se hrozba nepokojů dotýká i ohrožení moci čínské komunistické strany. Dle informací médií došlo od února k uvěznění více než stovky právníků a aktivistů, čímž se zároveň zintenzivňují kroky podnikané proti ochráncům lidských práv. Výjimkou nejsou ani případy bezdůvodných útoků a výsledků ze strany policie, vystěhování rodin advokátů či konfiskace majetku. Čína ovšem nezůstává imunní vůči tlaku mezinárodního společenství a médií. Výsledkem návštěvy čínského premiéra Wen Ťia-pao v Evropě se stalo propuštění prominentního obhájce lidských práv Chu Tia po celých třech a půl letech vězení. Propuštěn byl rovněž i další vězněný disident, umělec Aj Wej-wej.

Situaci se nadále soustavně zabývá Evropský parlament, jehož poslanci zastávají stanovisko, že současný stav představuje neúnosné narušení právního řádu země a je z hlediska mezinárodní politiky nepřijatelný.

Zdroje

- Amnesty international. Report: Against the law – Crackdown on China's human rights lawyers deepens, 30.06.2011. <http://www.amnesty.org/en/library/info/ASA17/031/2011/en>.
- BABER, Catherine. China: who will defend the defenders?. Guardian.co.uk [online]. 1 July 2011, [cit. 2011-08-16]. <<http://www.guardian.co.uk/commentisfree/libertycentral/2011/jul/01/china-human-rights-lawyers-detention-torture>>.
- Human Rights Law Foundation. Report: Lawyers at risk in China, 22.8.2011 <http://www.hrlf.net/lawyersinchina.html>.

4) Česká republika a lidská práva

Letní ESLP a Česká republika

Ladislav Vyhnánek

Ačkoliv v České republice v létě (respektive v období, které se téměř dva měsíce za léto neúspěšně vydávalo) panovala okurková sezóna, i pokud se týká lidských práv, Evropský soud pro lidská práva chrлил „české“ rozsudky snad ještě rychleji než jindy.

Breukhoven proti České republice

Prvním z rozhodnutí, o nichž bychom v letním čísle chtěli alespoň stručně referovat, je již v nadpisu zmíněný rozsudek Breukhoven¹, ve kterém se ESLP zabýval procesním postupem českých trestních soudů v rámci trestního řízení proti panu Breukhovenovi.

Johan Breukhoven je Nizozemec žijící v Rumunsku. Před svým odsouzením v Dolním Dvořišti provozoval noční klub Hot Cat. Právě kvůli svým podnikatelským aktivitám se dostal do hledáčku policie, která jej podezírala z kuplířství a obchodu s lidmi. Zhruba v té době opustil pan Breukhoven Českou republiku, přičemž českým orgánům nebylo známo, kde se poté zdržoval. V rámci přípravného řízení byly vyslechnuty svědkyně (zaměstnankyně nočního klubu). Vzhledem k tomu, že se jednalo o Rumunky, které se chtěly co nejdříve vrátit zpět do vlasti, byl jejich výslech proveden podle § 158a trestního řádu za přítomnosti soudce jako neodkladný úkon. Některé ze svědkyň vypověděly, že byly provozovatelem nočního klubu do České republiky vylákány (byla jim nabízena jiná práce), k prostituci byly nuceny výhrůžkami, byly jim zabaveny pasy a musely odevzdávat polovinu svého výdělku. Stěžovatel ani jeho obhájce se výsledku těchto svědkyň neúčastnil a ani v pozdější fázi říze-

ní nebyl se svědkyněmi, které se již nezdržovaly v České republice, konfrontován.

Stěžovatel byl obviněn a později odsouzen pro trestné činy obchodování s lidmi, zbavení osobní svobody a kuplířství. V rámci řízení byla provedena celá řada dalších důkazů. Jednalo se např. o výpovědi svědků, které potvrzovaly, že v nočním klubu docházelo k prostituci či policejní zpráva z prohlídky klubu, podle níž byla budova nočního klubu uzamčena, a pasy dívek, které v nočním klubu pracovaly, byly zamknuty v baru na recepci.

Stěžovatel proti skutečnosti, že nemohl být přítomen výslechu svědkyň vyslechnutých podle § 158a trestního řádu, brojil již před vnitrostátními soudy. Podle všech soudů – včetně Ústavního soudu – však řízení bylo jako celek spravedlivé, neboť pro provedení výslechu jako neodkladného úkonu byly dány závažné důvody, stěžovatelovo odsouzení bylo založeno i na řadě dalších důkazů. Zároveň soudy připomenuly, že stíhání trestné činnosti spojené s obchodováním s lidmi je v judikatuře ESLP považováno dokonce za pozitivní povinnost.

Evropský soud pro lidská práva však této stěžovatelově námitce přisvědčil. Připomněl přitom, že právo na kontraktornost řízení je jedním ze základních stavebních kamenů spravedlivého procesu. Argumentům českých soudů sice přiznal jistou váhu, zároveň však poznamenal, že praktické i právní problémy, s nimiž se soudy potýkaly, mohly být vyřešeny jinak.

ESLP především konstatoval, že důkazy provedené před soudem nepostačovaly k závěru o vině, pokud se týkalo trestného činu obchodování s lidmi, neboť se týkaly zejména jiných aspektů stěžovatelovy trestné činnosti. Záro-

veň, byť uznal citlivost výsledku cizinek toužících se vrátit domů, dospěl k závěru, že jejich výslech mohl probíhat jiným způsobem, který by šetřil procesní práva stěžovatele. Odkázal přitom např. na praxi holandských soudů (např. rozsudek Scheper proti Holandsku), které ve srovnatelných případech přistupovaly k výslechům svědkyň v zemích, do nichž se po opuštění Nizozemí vrátily.

Tento silně restriktivní přístup k provádění tzv. neodkladných a neopakovatelných úkonů v trestním řízení může dozajista ovlivnit i další praxi českých soudů v této otázce.

Žtupa proti České republice

Druhým rozsudkem, s nímž bychom naše čtenáře rádi seznámili, je pak o dva měsíce starší rozhodnutí Žtupa proti ČR (stížnost č. 39822/07). To navázalo na předchozí rozhodnutí soudu k otázce zbavení osobní svobody duševně nemocných osob, z nichž výsadní postavení má zejména rozsudek ve věci Winterwerp², ve kterém byla vymezena základní pravidla pro takové zbavení svobody.

V případě pana Žtupy však kromě otázek řešených ve všech skutkově obdobných případech byla řešena i problematika ryze česká. ESLP totiž musel zodpovědět, zda je přípustné zbavení svobody v případě, v němž je léčebným zařízením porušena vnitrostátní (čl. 8 odst. 6 Listiny a § 191a občanského soudního řádu) lhůta 24 hodin stanovená českou právní úpravou pro vyzkoušení soudu o nedobrovolném přijetí osoby. K tomu ESLP uvedl, že tato lhůta je významnou zárukou proti svévolnému držení osob ve zdravotnických zařízeních a existence procesních záruk je nedílnou součástí zákonnosti jakéhokoliv omezení osobní svobody. Porušení takových procesních záruk – byť vnitrostátních a neplynoucích přímo z Úmluvy³ – činí omezení osobní svobody svévolným a nezákonným. Jelikož však okresní soud navzdory pozdnímu vyzkoušení rozhodl v určené sedmidenní lhůtě (čl. 8 odst. 6 Listiny a § 191b o.s.ř.), považoval ESLP za procesně nepřipustné zbavení osobní svobody pouze v období mezi uplynutím lhůty 24 hodin pro vyzkoušení soudu a soudním rozhodnutím.

Další otázkou však bylo, zda vůbec byly dány hmotně-právní důvody pro držení stěžovatele v ústavní péči. Podle tzv. Winterwerpových kritérií nemůže být osoba pro účely čl. 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy považována za duševně nemocnou, pokud nejsou splněny minimálně tři požadavky: (1.) objektivním lékařským posudkem musí být prokázáno, že daná osoba trpí duševní poruchou; (2.) duševní porucha musí být takového druhu a stupně, aby opodstatnila nedobrovolné zbavení svobody; (3.) platnost prodloužení omezení osobní svobody je podmíněna trváním této duševní poruchy.

ESLP rovněž připomněl, že omezení zbavení svobody jednotlivce je natolik závažným opatřením, že je odůvodněné jen tehdy, byla-li zvažována mírnější opatření, a tato byla shledána jako nedostatečná (požadavek proporcionality)⁴. Zde ESLP konstatoval, že v případě pana Žtupy se nejednalo o zbavení svobody v naléhavé situaci, nýbrž zřejmě o plánované převzetí na doporučení obvodní lékařky. Nebylo prokázáno (stěžovatel ani nebyl vyšetřen na psychiatrii), že by stěžovatel trpěl duševní poruchou. České soudy vycházely pouze z protokolu o výslechu lékaře psychiatrické léčebny a o výslechu stěžovatele provedeném vyšší soudní úřednicí a neprovedly žádný důkaz, z něž by plynulo, že je stěžovatel nebezpečný. Rovněž ze spisu nevyplývalo, že by byl jen v náznaku byla zvažována mírnější opatření. Proto ESLP vyslovil porušení čl. 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy.

Foto: www.flickr.com

Poznámky

1) Rozsudek z 21. 7. 2011, číslo stížnosti 44438/06. Při srovnání čísla stížnosti a data vynesení rozsudku se pochopitelně nabízí otázka, zda bylo sloveso „chrlit“ v prvním odstavci použito zcela případně.

2) Rozsudek ze dne 24. 10. 1979, č. 6301/73.

3) Sama Úmluva automatický přezkum v případě osob zbavených osobní svobody kvůli duševní poruše nevyžaduje. Uplatní se pouze čl. 5 odst. 4 Úmluvy, podle něhož má osoba možnost podat návrh na přezkoumání zbavení osobní svobody.

4) Rozsudek ze dne 5. 10. 2006, Varbanov proti Bulharsku, č. 31365/96.

Monitoring lidskoprávních publikací

Přehled aktuálních odborných článků o lidských právech

Katarína Šipulová

Domácí akademická sféra zdárně brousila tužky i v období dovolených, a tak ani v letním dvojčísle nevynecháváme pravidelnou rubriku nejzajímavějších lidskoprávních příspěvků v českých a slovenských periodících. Celé páté číslo *Jurisprudence* je věnováno problematice odpovědnosti státu za porušení práva Evropské unie, resp. obecně ústavním aspektům odpovědnosti státu za činnost justice.

Druhý velký okruh představuje právo na soukromí a otázka zaznamenávání a uchovávání osobních údajů – jak v českém (Morávek: Kdy můžete přímo jako důkazní prostředek připustit záznam z kamerového systému?), tak i v evropském právním prostředí (Ďurica: Právo na soukromí versus posílení bezpečnosti: směrnice o uchovávání údajů o telekomunikačním provozu v nálezech ústavních soudů členských států EU).

Konečně, v oblasti politologie a mezinárodního práva nechybí ani články vracející se k tématům terorismu (Záhora: Limity zásahů do základních práv a svobod při odhalování a vyšetřování terorismu; Eichler: Terorismus a války v době globalizace), nebo k arabským revolucím.

Vnitrostátní právo

- Bobek, M. Odpovědnost a disciplína soudce (v přerodu?). *Právní rozhledy* 14/2011.
- Morávek, J.: Kdy lze jako důkazní prostředek připustit záznam z kamerového systému? *Právní rozhledy* 13/2011.
- Nonnemann, F. Náležitosti souhlasu se zpracováním osobních údajů. *Právní rozhledy* 14/2011.
- Odehnalová, J. Laický prvek v soudním procesu a některé ústavněprávní aspekty. *Právní rozhledy* 14/2011.
- Spáčil, Jiří: Současná judikatura o vlastnickém právu k majetku, přešlému na stát bez právního důvodu před 1.1.1990. *Právní fórum* 6/2011.
- Vojtek, Petr: Odpovědnost státu za škodu při činnosti justice v České republice. *Jurisprudence* 5/2011.

Právo Evropské unie

- Ďurica, Jan: Právo na soukromí versus posílení bezpečnosti: směrnice o uchovávání údajů o telekomunikačním provozu v nálezech ústavních soudů členských států EU. *Bulletin advokacie* 6/2011.
- Hatje, Armin: Odpovědnost státu v Německu pod vlivem evropského práva. *Jurisprudence* 5/2011.
- Hrádek, Jiří: Vztah mezi právní ochranou dle primár-

ního práva a národní úpravou odpovědnosti státu za porušení komunitárního práva. *Jurisprudence* 5/2011.

- Potacs, Michael – Mayer, Claudia: Změny v rakouském právu odpovědnosti státu pod vlivem evropského práva. *Jurisprudence* 5/2011.
- Soudní dvůr EU: Přímá diskriminace notářů na základě státní příslušnosti. *Právní rozhledy* 14/2011.
- Terhechte, Jörg Philipp: Německé „soudcovské privilegium“ pod vlivem práva evropského a mezinárodního. *Jurisprudence* 5/2011.
- Tichý, Luboš: Odpovědnost členského státu za delikt v „systému“ evropského práva. *Jurisprudence* 5/2011.

Soutěž Lidskoprávní diplomka

Napsali jste a obhájili diplomovou práci zaměřenou na lidská práva a nechcete, aby se z ní stal pouhý lapač prachu v knihovním archivu? Zapijte ji do soutěže a zúročte svou píli finanční odměnou!

Nezisková organizace Liga lidských práv vyhlásila soutěž o nejlepší závěrečnou práci zaměřenou na lidská práva a jejich ochranu. Pokud jste obhájili bakalářskou, diplomovou, rigorózní či dizertační práci v období od 1. října 2010 do 30. září 2011 na některé z vysokých škol v České republice, ať už v oboru práva, sociologie, pedagogiky či v jiných humanitních oborech, neváhejte se zapojit a ukázat, jak pohlížíte na lidská práva vy.

„Rozhodli jsme se podporovat mladé lidi, pro které lidská práva nejsou jen otázkou exotických zemí, ale kteří se v rámci svého vysokoškolského studia rozhodli zabývat otázkou základních práv a svobod v České republice, analyzovat problémy současné společnosti a přinášet nová řešení,“ vysvětlil důvod pořádání soutěže předseda Ligy lidských práv David Zahumenský.

Pošlete e-mailem:

- vyplněnou přihlášku (viz web Ligy lidských práv)
- elektronickou verzi práce - jeden soubor ve formátu *.pdf a jeden soubor ve formátu *.doc
- životopis autora práce
- fotografii autora práce pasového formátu
- kopii posudků vedoucího a oponenta závěrečné práce.

Práci spolu s vyplněnou přihláškou zašlete do **1. října 2011** na adresu soutez@llp.cz, do předmětu napište „Přihláška do soutěže: diplomka“.

Bližší informace poskytne Kateřina Červená, právnička LLP, tel.: 545 210 446, email soutez@llp.cz. Další informace naleznete na webu <http://www.llp.cz/cz/soutez>.

Rozsudky Evropského soudu pro lidská práva

- Věc Ahmed Arslan a další proti Turecku (trestní odsouzení za nošení náboženského oděvu na veřejnosti). Bulletin advokacie 6/2011.

Seminář o diskriminaci a prosazování rovnosti pro organizace občanské společnosti

- Co je diskriminace? Porušení lidských práv, porušení zákona, nebo prostě nespravedlnost?
- Co, proč a jak dělat abychom úspěšně měnili diskriminační praxi?
- V čem jsme zranitelní, v čem naopak silní? Jak využít média, jak překonávat jejich předsudky?
- Podpora koalice aneb s kým, k dosažení čeho a proti čemu?
- Co nabízí Veřejný ochránce práv jako instituce pro ochranu rovného zacházení?

Kdy? 17. a 18. října 2011

Kde? Univerzitní Centrum Telč, Náměstí Zachariáše z Hradce 2, Telč

Přihlášky zašlete **do 30. září** emailem na adresu poradna@poradna-prava.cz nebo fax: +420 270 003 299.

Přihlášky přijímá a bližší informace poskytne Poradna pro občanství/Občanská a lidská práva:

www.poradna-prava.cz

+420 270 003 280

+420 723 929 297

- Věc Gillan a Quinton proti Spojenému království (oprávnění zastavit a ohledat osoby bez rozumného podezření o nezákonné činnosti). Bulletin advokacie 5/2011.
- Věc Haas proti Švýcarsku (odmítnutí poskytnout lékařské prostředky nezbytné ke spáchání sebevraždy osoby trpící vážnými psychickými problémy). Bulletin advokacie 5/2011.
- Věc Ichin a další proti Ukrajině (Zbavení osobní svobody dítěte, které se dopustilo protiprávního jednání). Přehled rozsudků Evropského soudu pro lidská práva 3/2011.
- Věc Jakóbski proti Polsku (odmítnutí zajistit vězni budhistického vyznání vegetariánskou stravu). Bulletin advokacie 6/2011.
- Věc Lautsi a další proti Itálii (kříže v italských školách). Přehled rozsudků Evropského soudu pro lidská práva 3/2011.
- Věc. M. S. S. proti Řecku a Belgii (Putování uprchlíka po Evropě aneb efektivnost dublinského systému z pohledu Úmluvy). Přehled rozsudků Evropského soudu pro lidská práva 3/2011.
- Věc Sinan Işik proti Turecku (uvádění náboženského vyznání v občanském průkazu). Bulletin advokacie 6/2011.

Mezinárodní právo a Politologie

- Balabán, Miloš: Noví globální a regionální aktéři a světová a evropská bezpečnost. Vojenské rozhledy 2/2011.
- Eichler, Jan: Terorismus a války v době globalizace (Je možné vyhnout se válkám?) Vojenské rozhledy 2/2011.
- Emanuelová, Karolína – Koláček, Josef: Humanitární pomoc od A až do Z. Mezinárodní politika 7/2011.
- Horňáčková, Kristína – Daniel, Jan: Zaid Eyadat: The major motivation for Arab revolutions was about human dignity. Global politics, červenec.
- Irrera, Daniela: Civil Society and Humanitarian Action: NGOs' Roles in Peace Support Operations. Perspectives 1/2011.
- Novotná, Kateřina: Z Haagu do Sarajeva: Stíhání nejen válečných zločinů „na místě činu“. Mezinárodní politika 7/2011.
- Papež, Kamil: Haitská apokalypsa rok poté. Mezinárodní politika 7/2011.
- Záhora, J.: Limity zásahů do základních práv a slobod při odhalování a vyšetřování terorizmu. Trestněprávní revue 7/2011.

Centrum pro lidská práva a demokratizaci

Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity - www.iips.cz

Centrum pro lidská práva a demokratizaci, bulletin **vydává** Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, Masarykova univerzita, Žerotínovo nám. 617/9, 601 77 Brno **adresa redakce** Mezinárodní politologický ústav, Joštova 10, 602 00 Brno, Česká republika **tel./fax** +420 549 495 769 **e-mail** iips@iips.cz **webové stránky** www.iips.cz **redakční rada** Lukáš Hoder (editor), Hubert Smekal, Lubomír Majerčík, Ladislav Vyhnánek. **ISSN** 1804-2392